

Ενότητα 2^η : Τα μέρη του λόγου

Κλιτά και άκλιτα

Απ' το παλιό μας σπίτι θυμάμαι λίγα πράγματα. Ήταν κάπου κοντά στο Λυκαβηττό κι είχε ταρατσά που έβλεπε στο Φάληρο. Ζούσε μαζί μας ο πατέρας κι είχαμε ένα λαγωνικό που το λέγανε Ντικ. Θυμάμαι και δύο βάζα κινέζικα στις δυο γωνιές της σάλας. Τίποτ' άλλο. Η Μαρία όμως θυμάται πολλά. Μας τα λέει καμιά φορά κι εμείς δακρύζουμε, κρυφά η μια από την άλλη.

Μαργαρίτα Λυμπεράκη, Τα ψάθινα καπέλα

Το κείμενο που διαβάσαμε αποτελείται από **λέξεις**. Αυτό είναι φυσικό, αφού η γλώσσα μας αποτελείται από λέξεις: λέξεις μικρές ή μεγάλες, συνηθισμένες ή ασυνήθιστες. Ο αριθμός τους στην ελληνική γλώσσα είναι τεράστιος. Όλες αυτές χωρίζονται σε **κατηγορίες**, σε ομάδες δηλαδή με παρόμοια γνωρίσματα, που ονομάζονται **μέρη του λόγου**.

2

Τα **μέρη του λόγου** της ελληνικής γλώσσας είναι **δέκα (10)**. Αυτά είναι: άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ρήμα, μετοχή, επίρρημα, σύνδεσμος, πρόθεση, επιφώνημα. Τα μέρη του λόγου χωρίζονται σε **κλιτά** και **άκλιτα**.

α) Κλιτά είναι όσα **αλλάζουν μορφή** στον λόγο, ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται: είναι **έξι (6)**: **άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ρήμα, (κλιτή) μετοχή**:

το, του, τα, των: **άρθρο**

σπίτι, σπιτιού, σπίτια, σπιτιών: **ουσιαστικό**

παλιό, παλιού, παλιά, παλιών: **επίθετο**

μας, σας, τους: **αντωνυμία**

θυμάμαι, θυμάσαι, θυμόμουν, θυμήθηκα, έχουμε θυμηθεί, να θυμηθείτε, θυμήσου: **ρήμα**

αγαπημένος, αγαπημένου, αγαπημένη, αγαπημένες, αγαπημένα, αγαπημένων:
μετοχή

Απλά και κατανοητά η γνώση!

β) Άκλιτα είναι όσα η **μορφή** τους παραμένει πάντα **η ίδια**: είναι **τέσσερα (4)**: **επίρρημα, σύνδεσμος, πρόθεση, επιφώνημα**. σε αυτά μπορούμε να προσθέσουμε και την **άκλιτη μετοχή** (για τα άκλιτα μέρη του λόγου δείτε αναλυτικά την 3^η Ενότητα):

κάπου, κοντά, κρυφά, μαζί: **επιρρήματα**

κι, και, ή, όμως, ότι: **σύνδεσμοι**

από, σε, με: **προθέσεις**

οχ! πο πο!: **επιφωνήματα**

αγαπώντας: **άκλιτη μετοχή**

Τα **κλιτά** μέρη του λόγου κλίνονται σύμφωνα με ορισμένες καταλήξεις, που σχηματίζουν είτε **πτώσεις** είτε **πρόσωπα**. Όσα κλιτά μέρη του λόγου κλίνονται σύμφωνα με **πτώσεις** (άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, μετοχή) λέγονται **πτωτικά**, ενώ το **ουσιαστικό** και το **επίθετο** λέγονται και **ονόματα**. Σύμφωνα με **πρόσωπα** κλίνονται τα **ρήματα**.

3

		ΜΕΡΗ του ΛΟΓΟΥ	
		κλιτά	άκλιτα
πτωτικά <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-right: 10px;"> ονόματα </div> <div style="font-size: 2em;">}</div> </div>	άρθρο		επίρρημα
	ουσιαστικό		πρόθεση
	επίθετο		σύνδεσμος
	αντωνυμία		επιφώνημα
	μετοχή (κλιτή)		μετοχή (άκλιτη)
	ρήμα		

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Κλιτά μέρη του λόγου

Στα **κλιτά μέρη του λόγου** ανήκουν λέξεις που **κλίνονται**, που αλλάζουν τη μορφή τους ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται. Η αλλαγή της μορφής και η κλίση τους γίνονται μόνο στο τελευταίο μέρος τους, την κατάληξη. Κάθε κλιτή λέξη αποτελείται από δύο μέρη: το **θέμα** με τον **χαρακτήρα**, και την **κατάληξη**.

- Στις λέξεις *ποδήλατο, γράφω*:

θέμα-χαρακτήρας	κατάληξη
ποδήλα-τ-	-ο
γρά-φ-	-ω

4

Θέμα ονομάζεται το **μέρος** της κλιτής λέξης που βρίσκεται στην **αρχή** και **δεν** αλλάζει μορφή (μένει *άκλιτο*).

ποδήλατ-ο, θέμα ποδήλατ-· γράφ-ω, θέμα γράφ-

Χαρακτήρας ονομάζεται το **τελευταίο γράμμα** του **θέματος** της κλιτής λέξης.

ποδήλα-τ-, χαρακτήρας τ· γρά-φ-, χαρακτήρας φ

Κατάληξη ονομάζεται το **μέρος** της κλιτής λέξης που βρίσκεται στο **τέλος** και αλλάζει μορφή (*κλίνεται*).

ποδήλατ-ο, κατάληξη -ο· γράφ-ω, κατάληξη -ω

- Τα πτωτικά κλιτά μέρη του λόγου και τα παρεπόμενά τους: **πτώσεις, αριθμοί, γένη**.

Η θεομηνία είχε φέρει μεγάλες καταστροφές. Ο άνεμος είχε καταστρέψει πολλά δέντρα, ρίχνοντας κλαδιά και ολόκληρους κορμούς μέσα στη μέση του δάσους. Τα σωστικά συνεργεία και η πυροσβεστική προσπαθούσαν να αποκαταστήσουν το οδικό δίκτυο και να δώσουν τους δρόμους στην κυκλοφορία. Το ποτάμι είχε υπερχειλίσει από τον τεράστιο όγκο νερού.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Στο κείμενο, οι λέξεις με τα **έντονα γράμματα** κλίνονται ανάλογα με το αν δηλώνουν ένα ή πολλά πράγματα, ανάλογα με τη λειτουργία τους σε κάθε πρόταση και ανάλογα με το αν δηλώνουν αρσενικό, θηλυκό ή ουδέτερο ον, σχηματίζοντας **διαφορετικές καταλήξεις** που δηλώνουν **πτώσεις**: π.χ. η θηλυκή λέξη **θεομηνία** που δηλώνει μία έννοια βρίσκεται στην ονομαστική πτώση, ενώ η αρσενική λέξη **κορμούς** που δηλώνει πολλές έννοιες βρίσκεται στην αιτιατική πτώση, και η ουδέτερη λέξη **δάσους** που δηλώνει μία έννοια βρίσκεται στη γενική πτώση.

➤ **Πέντε (5) κλιτά μέρη του λόγου** αλλάζουν μορφή (καταλήξεις) κατά την κλίση τους, σχηματίζοντας τύπους που ονομάζονται **πτώσεις**. Αυτά τα μέρη του λόγου λέγονται **πτωτικά**: **άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, (κλιτή) μετοχή**.

Σημείωση: Τα **ρήματα** δεν κλίνονται σύμφωνα με πτώσεις, αλλά σύμφωνα με **πρόσωπα**.

A. Αριθμοί

Τα **πτωτικά** μέρη του λόγου παρουσιάζονται άλλες φορές ως ένα και άλλες φορές ως δύο ή περισσότερα. Για να δηλώσουμε το **ένα** ή τα **πολλά**, χρησιμοποιούμε και κλίνουμε τα πτωτικά στους δύο **αριθμούς**: τον **ενικό** και τον **πληθυντικό**.

ενικός αριθμός: η, θεομηνία, ο, άνεμος, μέση, του, δάσους, πυροσβεστική, το, οδικό, δίκτυο, κυκλοφορία, ποτάμι, τον, τεράστιο, όγκο, νερού

πληθυντικός αριθμός: μεγάλες, καταστροφές, πολλά, δέντρα, κλαδιά, ολόκληρους, κορμούς, τα, σωστικά, συνεργεία, τους, δρόμους

6

B. Γένη

Τα **πτωτικά** μέρη του λόγου παρουσιάζονται σε **τρία γένη**: το **αρσενικό**, το **θηλυκό** και το **ουδέτερο**. Το **αρσενικό** το ξεχωρίζουμε γιατί έχει μπροστά το αρσενικό άρθρο **ο** ή **ένας**, το **θηλυκό** το ξεχωρίζουμε γιατί έχει μπροστά το θηλυκό άρθρο **η** ή **μια**, και το **ουδέτερο** το ξεχωρίζουμε γιατί έχει μπροστά το ουδέτερο άρθρο **το** ή **ένα**.

αρσενικό γένος: ο, άνεμος, ολόκληρους, κορμούς, τους, δρόμους, τον, τεράστιο, όγκο

θηλυκό γένος η, θεομηνία, μεγάλες, καταστροφές, μέση, πυροσβεστική, κυκλοφορία

ουδέτερο γένος: πολλά, δέντρα, κλαδιά, του, δάσους, τα, σωστικά, συνεργεία, το, οδικό, δίκτυο, ποτάμι, νερού

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Θυμάμαι ότι...

Το **γένος των πτωτικών** είναι το **γραμματικό**, όχι το φυσικό γένος τους. Τα φυσικά αρσενικά και θηλυκά όντα έχουν αντίστοιχα αρσενικό ή θηλυκό **γραμματικό** γένος (*ο άντρας, η γυναίκα*), αλλά πολλές φορές το γραμματικό γένος **δεν** αντιστοιχεί απόλυτα στο φυσικό γένος: *ο άνθρωπος* → *άντρας* ή *γυναίκα*, *το κορίτσι* → ουδέτερο αλλά με θηλυκό φυσικό γένος, *το παιδί* → ουδέτερο αλλά με αρσενικό ή θηλυκό φυσικό γένος κ.λπ.

Επίσης, το γραμματικό ουδέτερο γένος **δεν** δηλώνει ύπαρξη φυσικού γένους, αλλά είτε ανυπαρξία φυσικού γένους (*το κλαδί*) είτε απροθυμία να το δηλώσουμε (*το παιδί*).

Γ. Πτώσεις

7

Τα **πτωτικά** αλλάζουν μορφή (καταλήξεις) κατά την κλίση τους, σχηματίζοντας τύπους που ονομάζονται **πτώσεις**. Οι **πτώσεις** στα νέα ελληνικά είναι **τέσσερις: ονομαστική, γενική, αιτιατική, κλητική**.

α) Ονομαστική: είναι η πτώση με την οποία απαντάμε κυρίως στην ερώτηση **ποιος** ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται στην κατάσταση που φανερώνει το ρήμα. Δηλώνει **όνομα/ονομασία** και σε αυτή βρίσκονται το υποκείμενο και (συνήθως) το κατηγορούμενο του ρήματος.

Η Μαρία αγαπά τις γάτες. (η Μαρία: ονομαστική)

β) Γενική: Είναι η πτώση με την οποία απαντάμε στην ερώτηση **τίνος/ποιανού είναι**; Ορίζει κυρίως τίνος είναι κάτι, πόση αξία έχει κάτι ή ποια καταγωγή έχει κάποιος, δηλαδή δηλώνει **γένος/κατηγορία**.

Είδα το καπέλο του μπαμπά. (του μπαμπά: γενική → τίνος είναι το καπέλο)

Αγόρασα ψώνια των είκοσι ευρώ. (των ευρώ: γενική → τι αξίας είναι τα ψώνια)

Η κόρη του Κώστα είναι μαθήτρια. (του Κώστα: γενική → τίνος είναι η κόρη, ποιο είναι το γένος της)

Απλά και κατανοητά η γνώση!

γ) Αιτιατική: Είναι η πτώση με την οποία απαντάμε στην ερώτηση **ποιον; ή τι;**
Σε αυτή βρίσκεται κυρίως το αντικείμενο των ρημάτων.

Συνάντησα τον Πέτρο στην αυλή. (τον Πέτρο: αιτιατική)

δ) Κλητική: Είναι η πτώση με την οποία **καλούμε** ή προσφωνούμε ένα πρόσωπο:

Κύριε, πότε θα κάνουμε τη γιορτή του Πολυτεχνείου; (κύριε: κλητική)

Σημείωση: Η **ονομαστική** και η **αιτιατική** ονομάζονται **ορθές πτώσεις**.

Η **γενική** και η **αιτιατική** ονομάζονται **πλάγιες πτώσεις**.

Η πτώση , ο αριθμός και το γένος λέγονται παρεπόμενα των πτωτικών.
--

Όποτε συναντούμε μια κλιτή λέξη, την **αναγνωρίζουμε** με βάση τα **παρεπόμενά** της. Κατά την αναγνώριση των πτωτικών, καταγράφουμε τη **λέξη** στην αρχική της μορφή και κατόπιν την **πτώση**, τον **αριθμό** και το **γένος**, μαζί με το **μέρος του λόγου** στο οποίο ανήκει.

Να αναγνωρίσετε τη λέξη «νερού».

νερού: γενική (πτώση) ενικού (αριθμός) ουδέτερου γένους του ουσιαστικού (μέρος του λόγου) νερό.

Τα άρθρα

Ένα καλοκαίρι αποφασίσαμε οικογενειακώς να κάνουμε μια πολυήμερη εκδρομή. Ήμασταν όλοι ενθουσιασμένοι και περιμέναμε πώς και πώς την ημέρα της αναχώρησης. Η μαμά και ο μπαμπάς ετοίμασαν όλα μας τα πράγματα. Η αδελφή μου φρόντισε να πάρουμε μαζί μας τα αγαπημένα μας βιβλία και παιχνίδια. Όλα κύλησαν όμορφα και εμείς ζήσαμε ένα από τα πιο συναρπαστικά καλοκαίρια της ζωής μας.

- ένα καλοκαίρι, μια πολυήμερη, την ημέρα, η μαμά, ο μπαμπάς, τα πράγματα, η αδελφή, τα αγαπημένα, τα συναρπαστικά, της ζωής: Μπροστά από τα πτωτικά, κυρίως μπροστά από τα ονόματα (ουσιαστικά και επίθετα), μπαίνουν κάποιες μικρές κλιτές λέξεις. Αυτές μας βοηθούν να αναγνωρίζουμε, κυρίως, το γένος, αλλά και τον αριθμό και την πτώση των άλλων πτωτικών.

9

Άρθρα ονομάζονται οι μικρές, σύντομες κλιτές λέξεις που τοποθετούνται μπροστά από τα πτωτικά και μας βοηθούν να ξεχωρίσουμε το γένος τους.

Τα είδη και η χρήση των άρθρων

Στη νέα ελληνική έχουμε δύο ειδών άρθρα:

- οριστικό (ο, η, το)
- αόριστο (ένας, μια, ένα)

Το **οριστικό άρθρο** το χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να δηλώσουμε κάτι **συγκεκριμένο**: *την ημέρα, η μαμά, ο μπαμπάς, τα πράγματα.*

Το **αόριστο άρθρο** το χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε σε κάτι **αόριστο** ή σε κάτι που **δεν γνωρίζουμε ή δεν θέλουμε να δηλώσουμε**: *ένα καλοκαίρι, μια πολυήμερη.*

Σε μεγαλύτερα τμήματα λόγου, αν υπάρχει στην αρχή τους **αόριστο** άρθρο, το αντικαθιστούμε στη συνέχεια με **οριστικό** άρθρο.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Ένα καλοκαίρι αποφασίσαμε οικογενειακώς να κάνουμε μια πολυήμερη εκδρομή. Η εκδρομή που κάναμε εκείνο το καλοκαίρι θα μου μείνει αξέχαστη.

Κάποιες φορές το άρθρο είναι **περιττό**.

Τι ωραίο καλοκαίρι! Πόσο όμορφη εκδρομή! Δεν είναι καλοκαίρι. Πήγαμε εκδρομή.

Τα άρθρα **συμφωνούν** με τα πτωτικά που συνοδεύουν στο **γένος**, στον **αριθμό** και στην **πτώση**.

ένα καλοκαίρι (αιτιατική ενικού, ουδέτερο), η εκδρομή (ονομαστική ενικού, θηλυκό), τα συναρπαστικά (αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο)

Το οριστικό άρθρο

Οριστικό ονομάζεται το άρθρο **ο, η, το**, γιατί κατονομάζει, φανερώνει και ορίζει ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, ζώο, πράγμα ή τόπο.

10

Θα έρθει μαζί μας και **ο φίλος** μου. (→ ο συγκεκριμένος, γνωστός φίλος μου)

→ Το οριστικό άρθρο κλίνεται ως εξής:

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
	Ενικός			Πληθυντικός		
Ονομαστική	ο	η	το	οι	οι	τα
Γενική	του	της	του	των	των	των
Αιτιατική	τον	τη(ν)	το	τους	τις ¹	τα
Κλητική	-	-	-	-	-	-

Θυμάμαι ότι...

1. Η **αιτιατική ενικού** του αρσενικού άρθρου **τον** διατηρεί **πάντοτε** το **τελικό -ν**. π.χ. *Είδα τον Γιώργο.*

¹ Εκτός από τον τύπο **τις** υπάρχει και ο τύπος **τες**, που τον συναντάμε σε διάφορες διαλέκτους της ελληνικής: π.χ.: *κι όχι κ' εδώ **τες** φαντασίες μου, **τες** αναμνήσεις μου...* (Καβάφης).

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Ωστόσο, στον **προφορικό λόγο**, συχνά τηρούμε τον ακόλουθο κανόνα για το **τελικό -v**:

α) Το **τελικό -v διατηρείται** όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από **φωνήεν** ή από **στιγμαίο** σύμφωνο **κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ**.

Του έδειξε τον ουρανό/κίνδυνο.

β) Το **τελικό -v αποβάλλεται**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από **διαρκές/εξακολουθητικό** σύμφωνο: **β, γ, δ, ζ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, φ, χ**.

Οφείλει τα πάντα στο δάσκαλό του.

2. Η **αιτιατική ενικού** του **θηλυκού άρθρου** **την** διατηρεί το **τελικό -v**, μόνο όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από **φωνήεν** ή από τα **κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ**.
Άνοιξε την πόρτα αλλά: *Άνοιξε τη βεράντα*.

3. Όταν το **οριστικό άρθρο** στη **γενική** και **αιτιατική** πτώση του ενικού και πληθυντικού αριθμού ενώνεται με την πρόθεση **σε**, έχουμε τους τύπους **στου, στις, στον, στη(ν), στο, στων, στους, στις, στα**. Αυτοί ονομάζονται **εμπρόθετα άρθρα**: π.χ. *Θα πάω στο σχολείο. Μένει στις μητέρας του*.

11

Το αόριστο άρθρο

Αόριστο ονομάζεται το άρθρο **ένας, μια, ένα**, γιατί δεν ορίζει, δεν κατονομάζει ούτε φανερώνει ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα αλλά **οποιοδήποτε**. Αναφέρεται σε κάτι **αόριστο** ή σε κάτι που δεν γνωρίζουμε ή δεν θέλουμε να δηλώσουμε.²

Θα έρθει μαζί μας και ένας φίλος μου. (→ όχι ένας συγκεκριμένος φίλος μου, ένας φίλος που ξέρουμε, αλλά οποιοσδήποτε φίλος, κάποιος φίλος μου)

→ Το αόριστο άρθρο κλίνεται ως εξής:

αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
----------	--------	----------

² Το **αόριστο άρθρο** ισοδυναμεί στο **νόημα** με την αόριστη αντωνυμία **ένας, μία/μια, ένα**, αλλά συνοδεύει πάντοτε κάποιο άλλο πτωτικό, σε αντίθεση με την αόριστη αντωνυμία.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

	Ενικός		
Ονομαστική	ένας	μια	το
Γενική	ενός	μιας	του
Αιτιατική	έναν	μια(ν)	το
Κλητική	-	-	-

Θυμάμαι ότι...

1. Το **αόριστο άρθρο** δεν έχει **πληθυντικό** αριθμό.

Τον τσίμπησε **ένα** κουνούπι. Τον τσίμπησαν κουνούπια.

2. Η **αιτιατική ενικού** του **αρσενικού άρθρου** **έναν** διατηρεί πάντοτε το **τελικό -ν**.

Συνάντησα **έναν φίλο** μου.

3. Η **αιτιατική ενικού** του **θηλυκού άρθρου** χρησιμοποιείται συνήθως **χωρίς το τελικό -ν (μια)**. Χρησιμοποιείται και με το **τελικό -ν (μιαν)** για λόγους ευφωνίας, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από **φωνήεν**.

Θα σε επισκεφτώ **μιαν** άλλη φορά.

4. Το **θηλυκό αόριστο άρθρο** **μια** προφέρεται σε μία συλλαβή και **δεν τονίζεται**, ενώ το αριθμητικό επίθετο **ένας, μία, ένα** και η αόριστη αντωνυμία **ένας, μία/μια, ένα** έχουν και τον **τύπο θηλυκού γένους μία**, που είναι **παροξύτονος**.

Μια φορά κι *έναν* καιρό, ήταν δύο φίλοι. (αόριστο άρθρο)

Μου είπε στην αρχή **μία** ιστορία και μετά δύο και μετά τρεις. (αριθμητικό επίθετο)

Έδωσε **μία/μια** και έφυγε. (αόριστη αντωνυμία)

5. Το **οριστικό** και το **αόριστο άρθρο** δεν έχουν **κλητική** πτώση.

Κώστα, φάε το φαγητό σου.

❖ Επανάληψη στα άρθρα

1. **Οριστικό** άρθρο: **ο, η, το**.
2. **Αόριστο** άρθρο: **ένας, μια, ένα**.
3. Το **άρθρο** συνοδεύει **άλλα πτωτικά**: ουσιαστικά, επίθετα, αντωνυμίες, κλιτές

Απλά και κατανοητά η γνώση!

μετοχές.

4. Συμφωνεί μαζί τους σε γένος, αριθμό και πτώση.

5. Το άρθρο (οριστικό και αόριστο) δεν έχει κλητική.

6. Το αόριστο άρθρο δεν έχει πληθυντικό.

7. Όταν χρησιμοποιούμε το αόριστο άρθρο την πρώτη φορά που αναφερόμαστε σε κάτι, στη συνέχεια χρησιμοποιούμε το οριστικό άρθρο.

8. Σε κάποιες περιπτώσεις, δεν χρειάζεται άρθρο.

Ενότητα 3^η: Οι άνθρωποι, τα ζώα, τα πράγματα

Τα ουσιαστικά

Χθες το **βράδυ**, ήρθε στο **σπίτι** η **Ελένη**. Το **σκυλί** στην **πόρτα** την αναγνώρισε και δεν γάβγισε. Κρατούσε **δώρα** για τα **παιδιά** και μια **εφημερίδα**. Είχε βουίξει όλο το **χωριό** ότι η **αδελφή** της είχε μια βαριά **αρρώστια**. Η Ελένη ζούσε **χρόνια** στη **Γερμανία**. Ήταν η **δεύτερη πατρίδα** της. **Τρέξιμο** και **δουλειά**. Και τώρα να μαθαίνει μια τέτοια **είδηση**. Άνοιξε την εφημερίδα που κρατούσε στα **χέρια** της και είχε κυριευτεί από **στενοχώρια** και **νοσταλγία**. Έγραφε για το ετήσιο **μνημόσυνο** του **γαμπρού** της, που ο **πόλεμος** τον είχε στερήσει από την **αδελφή** της και τα **ανίψια** της. Αλλά εκείνη είχε ήδη μπει στο **νοσοκομείο**. Μας διάβασε την **πρόσκληση**. Μετά **σιωπή**.

1

Οι λέξεις του κειμένου με τα **έντονα στοιχεία** δηλώνουν **πρόσωπο, ζώο, πράγμα, τόπο, ενέργεια** (πράξη ή πάθημα), **κατάσταση** και **ιδιότητα** (γνώρισμα). Αυτές οι λέξεις ονομάζονται **ουσιαστικά**:

Ελένη = πρόσωπο, *σκυλί* = ζώο, *εφημερίδα* = πράγμα, *Γερμανία* = τόπος, *τρέξιμο* = ενέργεια (πράξη), *σιωπή* = κατάσταση, *αρρώστια* = ιδιότητα

Ουσιαστικά ονομάζονται οι κλιτές λέξεις που φανερώνουν πρόσωπο, ζώο, πράγμα, τόπο, ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα.

Οι σημασίες και τα είδη των ουσιαστικών

Τα ουσιαστικά χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τα **κύρια** και τα **κοινά**. Τα **κοινά** ουσιαστικά, με τη σειρά τους, διακρίνονται σε **συγκεκριμένα, αφηρημένα, περιληπτικά** και **περιεκτικά**:

Α. Κύρια ουσιαστικά ή ονόματα: δηλώνουν ένα **συγκεκριμένο πρόσωπο, ζώο, πράγμα** (κατάστημα, κτήριο, έργο τέχνης, λογοτεχνικό έργο κ.ά.) ή **τόπο**, μια

Απλά και κατανοητά η γνώση!

ημέρα, έναν μήνα ή μια γιορτή με το όνομά τους. Το αρχικό γράμμα τους είναι κεφαλαίο και τα περισσότερα δεν σχηματίζουν πληθυντικό αριθμό:

Ελένη, Ντικ, Γερμανία.

Β. Κοινά ουσιαστικά ή ονόματα: δηλώνουν γενικά πρόσωπα, ζώα, πράγματα, τόπους, ενέργειες, καταστάσεις ή ιδιότητες του ίδιου είδους, χωρίς συγκεκριμένο όνομα:

ανίψια, σκυλί, εφημερίδα, νοσοκομείο, τρέξιμο, σιωπή, αρρώστια.

α) Συγκεκριμένα κοινά ουσιαστικά: Τα καταλαβαίνουμε με τις πέντε αισθήσεις μας (όραση, ακοή, όσφρηση, αφή, γεύση) και δηλώνουν πρόσωπο, ζώο, πράγμα ή τόπο:

αδελφή, σκυλί, πόρτα, νοσοκομείο.

β) Αφηρημένα κοινά ουσιαστικά: Τα καταλαβαίνουμε μόνο με τη σκέψη, όχι με τις αισθήσεις μας, και δηλώνουν ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα:

τρέξιμο, σιωπή, αρρώστια.

✓ **Θυμάμαι ότι...** Η κατάσταση φανερώνει κάτι προσωρινό, ενώ η ιδιότητα κάτι μόνιμο.

γ) Περιληπτικά κοινά ουσιαστικά: Συνοψίζουν όμοια πρόσωπα, ζώα, πράγματα ή τόπους:

οικογένεια = σύνολο προσώπων με στενή συγγένεια, *λαός* = σύνολο πολιτών, *ομάδα* = σύνολο προσώπων ή αντικειμένων, *κοπάδι* = σύνολο ζώων, *αμμουδιά* = πολλοί κόκκοι άμμου μαζί, *κλεφτουριά* = πολλοί κλέφτες μαζί, *συγγενολό(γ)ι* = πολλοί συγγενείς μαζί, *οροσειρά* = σύνολο βουνών.

δ) Περιεκτικά κοινά ουσιαστικά: Σημαίνουν μέρος που περιέχει πολλά όμοια πρόσωπα, ζώα ή πράγματα ή πολλά όμοια που βρίσκονται στο ίδιο μέρος:

πλατανιά = μέρος με πολλά πλατάνια, *πευκιάς* = μέρος με πολλά πεύκα, *αχυρώνας* = μέρος με πολλά άχυρα, *ελαιώνας* = μέρος με πολλά ελαιόδεντρα, *καλαμιώνας* = μέρος με πολλά καλάμια, *πορτοκαλεώνας* = μέρος με πολλές πορτοκαλιές.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Κύρια ονόματα είναι τα:

- **εθνικά ονόματα:** (δείχνουν τον τόπο από τον οποίο κατάγεται κάποιος): *Έλληνας, Ιταλός, Κρητικός, Θεσσαλονικιός, Ασιάτης*.
– Κανονικά, είναι τα **μόνα κύρια ουσιαστικά** που σχηματίζουν **πληθυντικό αριθμό**.
- **ονόματα προσώπων, ζώων ή πραγμάτων:** *Ελένη, Βουκεφάλας, «Αβέρωφ» (το θωρηκτό)*.
- **τοπωνύμια** (ονόματα βουνών, ποταμών, λιμνών, ηπείρων, χωρών, περιοχών, νομών, πόλεων, χωριών, νησιών, δρόμων): *Όλυμπος, Πρέσπα, Αξίος, Υλίκη, Αφρική, Γαλλία, Μακεδονία, Ημαθία, Αμαλιάδα, Σπάτα, Κέρκυρα, (οδός) Πανεπιστημίου*.
- **ονόματα σημαντικών κτηρίων:** *Βουλή, Δημαρχείο, Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»*.
- **ονόματα μηνών και ημερών:** *Νοέμβριος, Δευτέρα*.
- **ονόματα εορτών:** *Ευαγγελισμός, Χριστούγεννα, Πάσχα*.
- **ονόματα τιμητικών τίτλων** σε επίσημα κείμενα: *Αρχιεπίσκοπος, Μακαριότατος, Εξοχότατος, Πρόεδρος, Υπουργός, Γενικός Γραμματέας κ.λπ.*
–(Κανονικά, αυτά τα ονόματα είναι κοινά και γράφονται με πεζό αρχικό γράμμα.)
- **ονόματα/τίτλοι βιβλίων, εντύπων, λογοτεχνικών και κινηματογραφικών έργων, τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών εκπομπών, ιστοτόπων/ιστοσελίδων:** *Αγία Γραφή, Το Βήμα, Οδύσσεια, Άξιον Εστί, Οι Τρεις Σωματοφύλακες, Μην Αρχίζεις τη Μουρμούρα, Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*.
– Κανονικά, τοποθετούμε σε **εισαγωγικά** τους τίτλους: «Άξιον Εστί».
- **ονόματα θρησκευτικών εννοιών:** *Θεός, Άγιο Πνεύμα, Θεία Χάρη*.
- **ονόματα προσωποποιημένων εννοιών:** *Εκκλησία, Κράτος, Πολιτεία (= κράτος)*.
- **ονόματα λέξεων που θέλουμε να ξεχωρίσουμε** (κυρίως τα ιστορικά γεγονότα): *το Εικοσιένα, ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, η Μεταπολίτευση του 1974*.

- ο **ονόματα ιστορικών περιόδων**: Κλασική Περίοδος, Ελληνιστικά Χρόνια, Βυζαντινή Εποχή.
- ο **ονόματα αθλητικών σωματείων**: Ολυμπιακός, Παναθηναϊκός, Εθνικός Γυμναστικός Σύλλογος.
- ο **ονόματα επιστημών-σχολικών μαθημάτων, τεχνών, δραστηριοτήτων**, για να μη θεωρηθούν ως λέξεις με κοινή σημασία: **Φιλοσοφία** (αλλά: η *φιλοσοφία της επιχείρησης*), **Χημεία** (αλλά: υπήρχε *χημεία* μεταξύ των φίλων), **Αρχιτεκτονική** (αλλά: η *αρχιτεκτονική του ναού*), **Πολιτική** (αλλά: η *πολιτική του υπουργείου*).
 - Κανονικά, αυτά τα ονόματα είναι **κοινά** και γράφονται με **πεζό αρχικό γράμμα**.

Γενικά, θεωρούνται **κοινά ονόματα** και γράφονται με **πεζό (μικρό) αρχικό γράμμα** τα:

- **ονόματα των εποχών**: *άνοιξη, καλοκαίρι, φθινόπωρο, χειμώνας*.
- **ονόματα επιστημών-σχολικών μαθημάτων, τεχνών, δραστηριοτήτων**: *φιλοσοφία, χημεία, αρχιτεκτονική, πολιτική*.
- **ονόματα των θρησκειών**: *χριστιανισμός, ισλάμ, βουδισμός*.
- **ονόματα των οπαδών των θρησκειών**: *χριστιανός, μουσουλμάνος, βουδιστής*.
 - Συχνά, υπάρχει ανάγκη να γράψουμε τα **ονόματα των θρησκειών** ή και των **οπαδών** τους με κεφαλαίο αρχικό γράμμα, ώστε να μη γίνει σύγχυση με αντίστοιχες κοινές έννοιες: **Ορθόδοξος χριστιανός** (αλλά: *ορθόδοξη* = σωστή άποψη), η **χριστιανική Ορθοδοξία** (αλλά: η *ορθοδοξία* = η ορθότητα των απόψεών μας), **Καθολικός επίσκοπος** (αλλά: *καθολική* = πλήρης αναγνώριση).

Θυμάμαι ότι...

Κανονικά, όλα τα **επίθετα** που παράγονται από **κύρια ουσιαστικά** γράφονται με **πεζό (μικρό) αρχικό γράμμα**: *ελληνικός, χριστουγεννιάτικος, χριστιανικός, ασιατικός* κ.λπ.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ	
1. Κύρια	2. Κοινά
	Συγκεκριμένα
	Αφηρημένα
	Περίληπτικά
	Περιεκτικά

Τα παρεπόμενα των ουσιαστικών: γένος, αριθμός, πτώση

A. Το γένος των ουσιαστικών

Στο κείμενο της ενότητας παρατηρούμε ουσιαστικά **αρσενικά** (γαμπρού, πόλεμος), **θηλυκά** (Ελένη, πόρτα, εφημερίδα, αδελφή, Γερμανία, πατρίδα, δουλειά, αρρώστια, είδηση, στενοχώρια, νοσταλγία, πρόσκληση, σιωπή) και **ουδέτερα** (σκυλί, δώρα, παιδιά, χωριό, τρέξιμο, χέρια, μνημόσυνο, ανίψια, νοσοκομείο).

Κάθε ουσιαστικό ανήκει σε ένα **γένος**. Τα **γένη** των ουσιαστικών είναι **τρία**: το **αρσενικό**, το **θηλυκό** και το **ουδέτερο**. Το **γένος** ενός ουσιαστικού μπορούμε να το ξεχωρίσουμε από το άρθρο· π.χ. *ο/ένας γαμπρός (αρσενικό), η/μια θέση (θηλυκό), το/ένα νοσοκομείο (ουδέτερο)*.

6

- **Αρσενικά** είναι τα ονόματα των ανθρώπων και των ζώων που σημαίνουν **αρσενικά όντα**: γαμπρός.
- **Θηλυκά** είναι τα ονόματα των ανθρώπων και των ζώων που σημαίνουν **θηλυκά όντα**: αδελφή.
- **Ουδέτερα** είναι τα ονόματα ανθρώπων, ζώων και πραγμάτων που δεν είναι ούτε αρσενικά ούτε θηλυκά όντα ή που δεν είναι προφανές το φυσικό γένος τους: χωριό, ανίψια, σκυλί.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Θυμάμαι ότι...

1. Πολλά ουσιαστικά, κυρίως **τοπωνύμια** ή **αφηρημένα**, ανήκουν στο **αρσενικό** ή στο **θηλυκό γραμματικό γένος** χωρίς να έχουν αντίστοιχα αρσενικό ή θηλυκό φυσικό γένος: *Όλυμπος, πόλεμος, σιωπή, Γερμανία, αρρώστια*.

2. Αρκετά ουσιαστικά με **ουδέτερο γραμματικό γένος** δηλώνουν όντα που έχουν **αρσενικό ή θηλυκό φυσικό γένος**, που όμως είτε δεν το γνωρίζουμε είτε δεν το δηλώνουμε: *παιδί, ανίψι, σκυλί*.

3. Τα περισσότερα ουσιαστικά έχουν **μόνο ένα γένος, αρσενικό, θηλυκό ή ουδέτερο**: *γαμπρός, σιωπή, χωριό*.

4. Πολλά ουσιαστικά έχουν **δύο τύπους**, έναν για το **αρσενικό** και άλλον για το **θηλυκό** γένος. Στην περίπτωση αυτή, τα θηλυκά παράγονται από τα αρσενικά με τις καταλήξεις: **-ισσα, -τρα, -τρια, -αινα, -ίνα, -ού, -α, -ίδα, -έζα, -η/-ή**.

βασιλιάς > βασίλισσα, ράφτης > ράφτρα, διευθυντής > διευθύντρια, Τζαβέλας > Τζαβέλαινα, Μπούμπουλης > Μπουμπουλίνα, μυλωνάς > μυλωνού, θεός > θεία, Άγγλος > Αγγλίδα, Δανός > Δανέζα, ξάδελφος > ξαδέλφη, Ινδός > Ινδή.

5. Το **φυσικό γένος** δεν συμπίπτει πάντοτε με το **γραμματικό γένος**. Αυτό παρατηρείται κυρίως στα **ονόματα ζώων**, αφού η μια λέξη απαντά πιο συχνά και μπορεί να χρησιμοποιηθεί **και για τα δύο γένη**: π.χ.:

η γάτα (σπανιότερα ο γάτος), ο σκύλος (σπανιότερα η σκύλα), ο ποντικός (σπανιότερα η ποντικίνα).

6. Αρκετά ουσιαστικά, κυρίως τα **κοινά ονόματα ανθρώπων και ζώων**, χρησιμοποιούν **έναν τύπο γένους** και για τα δύο φυσικά γένη: *ο/η βουλευτής, ο/η γιατρός, ο/η συγγραφέας, ο/η ταμίας, ο αετός, η καμήλα, το λιοντάρι, το ποντίκι κ.ά.*

→ **Κοινά ονόματα ανθρώπων με κοινό γραμματικό γένος** είναι κυρίως ουσιαστικά που λήγουν σε:

- **-ής** (πληθ.: **-είς**), που παράγονται από επίθετα: *ο/η συγγενής, ο/η ευγενής, ο/η ασθενής* κ.ά.
- **-ας/-έας** (πληθ.: **-ες/-είς**): *ο/η ταμίας, ο/η μάρτυρας* κ.ά.· *ο/η συγγραφέας, ο/η γραμματέας, ο/η διερμηνέας* κ.ά.
- **-ής/-ης** (πληθ.: **-ές/-ες**): *ο/η βουλευτής, ο/η δημότης* κ.ά.
- **-ός/-ος** (πληθ.: **-οί/-οι**): *ο/η γιατρός, ο/η ηθοποιός, ο/η δικηγόρος* κ.ά.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **επίκοινα**. Δηλώνουμε το **φυσικό γένος** των **ανθρώπων** με το άρθρο **ο/ένας, η/μία** και το **φυσικό γένος** των **ζώων** με το επίθετο «**αρσενικός**» ή «**θηλυκός**»: ο **θηλυκός** αετός, η **αρσενική** καμήλα, το **αρσενικό** λιοντάρι (αλλά και ο **λέοντας**), το **θηλυκό** λιοντάρι (αλλά και η **λέαινα**), το **αρσενικό** ποντίκι (αλλά και ο **ποντικός**) κ.λπ.

B. Ο αριθμός των ουσιαστικών

Τα ουσιαστικά έχουν **δύο αριθμούς**: τον **ενικό** αριθμό, όταν αναφερόμαστε σε **ένα** πρόσωπο, ζώο, πράγμα κ.λπ. και τον **πληθυντικό** αριθμό, όταν αναφερόμαστε σε **πολλά**.

8

✓ Ο **αριθμός** φαίνεται στην **κατάληξη**. Έχουμε διαφορετικές καταλήξεις για τον **ενικό** και τον **πληθυντικό** αριθμό σε κάθε γένος: π.χ.:

ο γαμπρός – οι γαμπροί, η αδελφή – οι αδελφές, το παιδί – τα παιδιά

➤ Τα περισσότερα ουσιαστικά έχουν **και τους δύο αριθμούς, ενικό και πληθυντικό**. Αλλά **δεν** έχουν όλα τα ουσιαστικά **ενικό και πληθυντικό** αριθμό. Ορισμένα εμφανίζονται **μόνο στον ενικό** ή **μόνο στον πληθυντικό**, χωρίς και αυτό να είναι πάντοτε απόλυτο.

α) Ουσιαστικά που συνηθίζονται **μόνο στον ενικό αριθμό** είναι όσα δηλώνουν:

- **έννοιες που δεν αριθμούνται**: το χάος, η κούραση.
- **μοναδικές οντότητες**: η Αρχαιότητα (η ιστορική περίοδος), το Βυζάντιο.
- **ονόματα τεχνών και επιστημών**: η γλυπτική, η γεωγραφία.
- **πολλά περιληπτικά ουσιαστικά**: η εργατιά, ο όχλος, ο στρατός, ο λαός, η ανθρωπότητα.
- **γιορτές**: η Ανάληψη, ο Ευαγγελισμός.
- **τοπωνύμια**: η Αθήνα, ο Ορχομενός, η Βοιωτία, η Αμερική, ο Αλιάκμονας.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

β) Ουσιαστικά που συνηθίζονται **μόνο** στον **πληθυντικό αριθμό** είναι όσα δηλώνουν:

- **γλώσσα:** ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά.
- **διπλά αντικείμενα:** γυαλιά (= ματογυάλια).
- **χρήματα ή αμοιβή για εργασία:** ρέστα, έξοδα, έσοδα, απολαβές.
- **γιορτές:** Χριστούγεννα, Φώτα.
- **τοπωνύμια:** Σέρρες, Σπέτσες, Ζαγοροχώρια.
- **μερικά κοινά ουσιαστικά:** βαφτίσια, αρραβώνες, κάλαντα.

Θυμάμαι ότι...

1. Κάποια ουσιαστικά, ενώ συνηθίζονται **μόνο** στον **ενικό** αριθμό, ωστόσο τα συναντάμε **και στον πληθυντικό**, ανάλογα με το ύφος του ομιλητή ή τη σημασία που θέλει να προσδώσει στα λεγόμενά του:

Όλες τις Πρωτομαγιές της ζωής μου χαιρόμουν την ανοιξιιάτικη φύση.

2. Μερικά ουσιαστικά έχουν **άλλη σημασία** όταν είναι στον **ενικό**, και **άλλη** όταν είναι στον **πληθυντικό**:

*Το ποτήρι είναι φτιαγμένο από **γυαλί** (= το υλικό).*

*Αγόρασα **γυαλιά** μυωπίας (= ματογυάλια).*

Γ. Οι πτώσεις των ουσιαστικών

Πτώσεις λέγονται οι **διάφορες μορφές** που παίρνει στον λόγο μια κλιτή λέξη με τη χρήση **διαφορετικών καταλήξεων**. Τα ουσιαστικά έχουν τις **τέσσερις (4) πτώσεις** των πτωτικών: **ονομαστική, γενική, αιτιατική, κλητική**.

ο μαθητής, του μαθητή, τον μαθητή, μαθητή,...

η μαθήτρια, της μαθήτριας, τη μαθήτρια,...

το σχολείο, του σχολείου, το σχολείο, σχολείο,...

Απλά και κατανοητά η γνώση!

- ✓ Οι πτώσεις έχουν συνήθως διαφορετικές καταλήξεις στους δύο αριθμούς:

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική (Ον.)	άνθρωπος	άνθρωποι
Γενική (Γεν.)	ανθρώπου	ανθρώπων
Αιτιατική (Αιτ.)	άνθρωπο	ανθρώπους
Κλητική (Κλ.)	άνθρωπε	άνθρωποι

α) Ονομαστική

Ονομαστική είναι η πτώση που χρησιμοποιούμε όταν απαντούμε στην ερώτηση: ποιος;

(Ποιος έγραψε;) **Ο Νίκος** έγραψε.

Στην **ονομαστική** μπαίνει το ουσιαστικό, όταν είναι το **υποκείμενο** ενός ρήματος: **Ο δάσκαλος** βαθμολογεί τους μαθητές.

10

β) Γενική

Γενική είναι η πτώση που χρησιμοποιούμε όταν απαντάμε στην ερώτηση: τίνος;/ποιανού;

(Τίνος/ποιανού είναι το γραπτό;) Το γραπτό είναι **του Νίκου**.

Ένα ουσιαστικό σε **γενική** μπορεί να βρίσκεται μετά από ένα **άλλο ουσιαστικό** ή σε συνδυασμό με ένα **ρήμα**. Έτσι το ουσιαστικό σε γενική μπορεί να δηλώνει:

- Σε ποιον **ανήκει** κάτι, το **τετράδιο του μαθητή** = το τετράδιο που **ανήκει** στον μαθητή.
- Το **υποκείμενο** ή το **αντικείμενο** μιας ενέργειας¹ το **κλάμα του παιδιού** = το **παιδί κλαίει** / ο **φόβος της βροχής** = **φοβούνται τη βροχή**.
- Τον **τόπο**, τον **χρόνο** ή την **αιτία**:
Η μάχη των Θερμοπυλών = η μάχη που έγινε **στις Θερμοπύλες**.
Τα λουλούδια της άνοιξης = τα λουλούδια που ανθίζουν **την άνοιξη**.
Η χαρά της επιτυχίας = η χαρά **λόγω της επιτυχίας**.
- Ένα **μέρος από ένα σύνολο**: Οι δώδεκα μήνες **του χρόνου**.

¹ Η γενική τότε ονομάζεται αντίστοιχα **γενική υποκειμενική** ή **γενική αντικειμενική**.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

- Ένα **γνώρισμα** του άλλου ουσιαστικό (συνήθως χωρίς άρθρο η γενική):
*Γυαλιά **μυωπίας**.*
- Ονόματα **δρόμων, πλατειών**. Σε αυτή την περίπτωση το ουσιαστικό σε γενική δεν έχει ποτέ άρθρο: π.χ.: οδός **Πανεπιστημίου**, πλατεία **Λαού**.
- **Αξία, χρονική διάρκεια ή τοπική έκταση** (συνήθως χωρίς άρθρο η γενική):
*Άξιος πολλών **επαίνων** / Εργασία δύο **ημερών** / Απόσταση δύο **χιλιομέτρων** / Χωράφι ενός **στρέμματος**.*
- Τα **επώνυμα** (χωρίς άρθρο η γενική): *κύριος **Ιωάννου**, κυρία **Γεωργίου**.*

γ) Αιτιατική

Αιτιατική είναι η πτώση που χρησιμοποιούμε όταν απαντάμε στην ερώτηση: ποιον;/τι; Σε αυτήν την πτώση μπαίνει το ουσιαστικό:

- Όταν είναι **αντικείμενο** του ρήματος:
*(Ποιον είδες;) **Είδα τον Νίκο**. / (Τι ήπιες;) **Ήπια χυμό**.*
- Όταν βρίσκεται **μετά από προθέσεις από, με, για, σε κ.ά.**:
*Πλέω **με τη βάρκα**. / Μιλούσαμε **για τον καιρό**. / Πήγα **στον γιατρό**. / Έφυγε **από την αίθουσα**.*
- Όταν δείχνει **χρόνο ή τη συχνότητα / τον ρυθμό** με τον οποίο γίνεται κάτι:
***Τη Δευτέρα** θα πάω στη δουλειά. / Καθαρίζω το σπίτι **δυο φορές την εβδομάδα**.*

δ) Κλητική

Κλητική είναι η πτώση που χρησιμοποιούμε όταν **καλούμε ή προσφωνούμε κάποιον**: ***Αλέξανδρε, έλα!***

Η κλίση των ουσιαστικών

Για την κλίση των ουσιαστικών λαμβάνουμε υπόψη:

- το **γένος** τους·
- τον **αριθμό** των **συλλαβών** τους στους **δύο αριθμούς**:

Ενικός			Πληθυντικός			
κή-	-πος	2 συλλαβές	κή-	-ποι	2 συλλαβές	
ψα-	-ράς	2 συλλαβές	ψα-	-ρά-	-δες	3 συλλαβές
χώ-	-ρα	2 συλλαβές	χώ-	-ρες	2 συλλαβές	
για-	-γιά	2 συλλαβές	για-	-γιά-	-δες	3 συλλαβές
τό-	-πι	2 συλλαβές	τό-	-πια	2 συλλαβές	
βή-	-μα	2 συλλαβές	βή-	-μα-	-τα	3 συλλαβές

Τα ουσιαστικά που έχουν τον ίδιο (ίσο) αριθμό συλλαβών στους δύο αριθμούς λέγονται **ισοσύλλαβα**. Τα ουσιαστικά που έχουν μία συλλαβή περισσότερη στον πληθυντικό αριθμό (δηλαδή άνισο αριθμό συλλαβών στους δύο αριθμούς) λέγονται **ανισοσύλλαβα**.

- Τα **ισοσύλλαβα** ουσιαστικά κλίνονται με διαφορετικό τρόπο από τα **ανισοσύλλαβα** ουσιαστικά και στα τρία γένη.

α. Η κλίση των Αρσενικών

Ο αγώνας θα γινόταν στο στάδιο του Δήμου μας. Αθλητές από όλες τις χώρες του κόσμου θα λάμβαναν μέρος στα αθλήματα. Στις εξέδρες είχαν πάρει θέση ο δήμαρχος, ο παπάς και ο δάσκαλος. Παρακολουθούσαν τώρα το αγώνισμα του δρόμου. Μέσα στον καύσωνα του Αυγούστου, οι αθλητές προσπαθούσαν για το καλύτερο. Ένας Έλληνας διακρίθηκε στους κρίκους.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Οι λέξεις του κειμένου με τα **έντονα στοιχεία** είναι **αρσενικά ουσιαστικά**. Αν τα μεταφέρουμε στην **Ονομαστική Ενικού**, παρατηρούμε ότι έχουν **διαφορετικές καταλήξεις**:

ο αγώνας, καύσωνας, Έλληνας: -ας, ο παπάς: -άς, ο αθλητής: -ής

ο Δήμος, κόσμος, δήμαρχος, δάσκαλος, δρόμος, Αύγουστος, κρίκος: -ος

Για να κλίνουμε τα αρσενικά ουσιαστικά, τα χωρίζουμε σε **ισοσύλλαβα** και **ανισοσύλλαβα**, προσέχοντας ποιες καταλήξεις ανήκουν σε καθεμία από αυτές τις δύο κατηγορίες. Επιπλέον, είναι χρήσιμο να τα κατηγοριοποιήσουμε σε **οξύτονα** (τονίζονται στη λήγουσα), **παροξύτονα** (τονίζονται στην παραλήγουσα) και **προπαροξύτονα** (τονίζονται στην προπαραλήγουσα):

Καταλήξεις αρσενικών ουσιαστικών		Κατηγορίες αρσενικών ουσιαστικών		
Ενικός	Πληθυντικός	Οξύτονα	Παροξύτονα	Προπαροξύτονα
Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α				
-ας	-ες	-	λοχίας	φύλακας
-ής/-ης	-ές/-ες	φοιτητής	ναύτης	-
-ός/-ος	-οί/-οι	αδελφός	νόμος	κίνδυνος, άγιος, ανήφορος
-έας	-είς	-	δεκανέας	-
Α Ν Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α				
-άς	-άδες	μπελάς	-	-
-ής/-ης	-ήδες/-ηδες	καφετζής	νοικοκύρης	-
-ές	-έδες	μεζές	-	-
-ούς	-ούδες	παππούς	-	-
Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α / Α Ν Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α (με διπλό πληθυντικό)				
-ής	-ές/-άδες	πραματευτής	-	-

A. Ισοσύλλαβα

α) Σε **-ής (οξύτονα)** και **-ης (παροξύτονα)**

	Ενικός		Πληθυντικός			
		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²
Ον.	ο	φοιτητής	ναύτης	οι	φοιτητές	ναύτες
Γεν.	του	φοιτητή	ναύτη	των	φοιτητών	ναυτών
Αιτ.	τον	φοιτητή	ναύτη	τους	φοιτητές	ναύτες

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Κλ.	-	φοιτητή	ναύτη	-	φοιτητές	ναύτες
-----	---	---------	-------	---	----------	--------

¹ Έτσι κλίνονται τα περισσότερα **οξύτονα** σε **-ής**: *αθλητής, αγοραστής, μαθητής, λογιστής, δανειστής* κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα περισσότερα **παροξύτονα** σε **-ης**: *πολίτης, δημότης, δεσμώτης, επιβάτης* κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

Τα **ισοσύλλαβα αρσενικά** σε **-ής/-ης** (οξύτονα και παροξύτονα) τονίζονται πάντοτε στη γενική πληθυντικού στη λήγουσα.

β) Σε **-ας** (παροξύτονα και προπαροξύτονα)

	παροξύτονα				προπαροξύτονα
Ενικός					
Ον.	ο	ά-ντρας ¹	λοχίας ²	ιμάντας ³	φύλακας ⁴
Γεν.	του	ά-ντρα	λοχία	ιμάντα	φύλακα
Αιτ.	τον	ά-ντρα	λοχία	ιμάντα	φύλακα
Κλ.	-	ά-ντρα	λοχία	ιμάντα	φύλακα
Πληθυντικός					
Ον.	οι	ά-ντρες	λοχίες	ιμάντες	φύλακες
Γεν.	των	α-ντρών	λοχιών	ιμάντων	φυλάκων
Αιτ.	τους	ά-ντρες	λοχίες	ιμάντες	φύλακες
Κλ.	-	ά-ντρες	λοχίες	ιμάντες	φύλακες

¹ Έτσι κλίνονται τα δισύλλαβα **παροξύτονα** σε **-ας**: *μή-νας, γύ-πας* κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα **παροξύτονα** σε **-ίας**: *κτηματίας, εισοδηματίας, τραυματίας* κ.ά.

³ Έτσι κλίνονται τα υπερδισύλλαβα **παροξύτονα** σε **-ας**: *ανδριάντας, χειμώνας, κυκλώνας, αιώνας* κ.ά.

⁴ Έτσι τα **προπαροξύτονα** σε **-ας**: *πίνακας, Άραβας, κόλακας* κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

Απλά και κατανοητά η γνώση!

1. Τα **ισοσύλλαβα αρσενικά** δισύλλαβα **παροξύτονα** σε **-ας** και τα **παροξύτονα** σε **-ίας** τονίζονται πάντοτε στη **Γενική Πληθυντικού** στη **λήγουσα**.
2. Τα **ισοσύλλαβα αρσενικά** υπερδισύλλαβα **παροξύτονα** και **προπαροξύτονα** σε **-ας** τονίζονται πάντοτε στη **Γενική Πληθυντικού** στην **παραλήγουσα**.

γ) Σε -έας (παροξύτονα)

		παροξύτονα σε -έας		
		Ενικός	Πληθυντικός	
Ον.	ο	προβολέας	οι	προβολείς
Γεν.	του	προβολέα	των	προβολέων
Αιτ.	τον	προβολέα	τους	προβολείς
Κλ.	-	προβολέα	-	προβολείς

Έτσι κλίνονται τα: *ιερέας, αρχιερέας, γραμματέας, βασιλέας, κουρέας, εισαγγελέας, συγγραφέας* κ.ά. (Οι διαφορετικές καταλήξεις **-είς, -έων** του **Πληθυντικού** προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά.)

δ) Σε -ός (οξύτονα) και σε -ος (παροξύτονα)

		Ενικός		Πληθυντικός		
		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²
Ον.	ο	αδελφός	νόμος	οι	αδελφοί	νόμοι
Γεν.	του	αδελφού	νόμου	των	αδελφών	νόμων
Αιτ.	τον	αδελφό	νόμο	τους	αδελφούς	νόμους
Κλ.	-	αδελφέ	νόμε	-	αδελφοί	νόμοι

¹ Έτσι κλίνονται όλα τα **οξύτονα** σε **-ός**: *κηπουρός, ναυαγός, κυνηγός, ουρανός, νομός* κ.ά.

² Έτσι κλίνονται όλα τα **παροξύτονα** σε **-ος**: *κήπος, δήμος, ταχυδρόμος, τοίχος, λύκος* κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Όλα τα **ισοσύλλαβα αρσενικά οξύτονα** και **παροξύτονα** σε **-ός/-ος** τονίζονται πάντοτε σε **όλες τις πτώσεις** και στους **δύο αριθμούς** στην **ίδια συλλαβή**: τα **οξύτονα** στη **λήγουσα** και τα **παροξύτονα** στην **παραλήγουσα**.

ε) Σε -ος (προπαροξύτονα)

«Οι **άνθρωποι** είναι σπουδαιότεροι ακόμη και από τους **αγγέλους**. Κι αυτό, γιατί ο αγώνας των **ανθρώπων** απέναντι στο κακό είναι πολύ δυσκολότερος από τον αγώνα των **αγγέλων**. Ο **άνθρωπος** έχει να ανέβει έναν πολύ δύσκολο **ανήφορο**, για να ξεφύγει από τα σφάλματα και τις αμαρτίες του και να αντιμετωπίσει τους πολύ σοβαρούς **κινδύνους** που τον απειλούν». Αυτά μου έλεγε ένας **καλόγερος** στο μοναστήρι του **Αγίου Αθανασίου**· κι εγώ προσπαθούσα να τα ακούσω μακριά από τους **θορύβους** της πόλης.

16

Οι λέξεις του κειμένου με τα έντονα στοιχεία είναι **αρσενικά ισοσύλλαβα προπαροξύτονα** ουσιαστικά σε **-ος**:

– Αρκετά από αυτά τονίζονται πάντοτε στην **παραλήγουσα** (κατεβάζουν τον τόνο **μία συλλαβή**) στη **Γενική Ενικού** και στη **Γενική και Αιτιατική Πληθυντικού**: ο **άνθρωπος** → του **ανθρώπου**, των **ανθρώπων**, τους **ανθρώπους**.

– Άλλα μπορούν στις **ίδιες πτώσεις** άλλοτε να τονίζονται στην **παραλήγουσα** και άλλοτε στην **προπαραλήγουσα**: του **καλογέρου/καλόγερου**, των **καλογέρων/καλόγερων**, τους **καλογέρους/καλόγερους**· του **Αγίου/Άγιου**, των **Αγίων/Άγιων**, τους **Αγίους/Άγιους**.

– Τέλος, ορισμένα τονίζονται πάντοτε στην **προπαραλήγουσα**: του **ανήφορου**, των **ανήφορων**, τους **ανήφορους**.

- Οι **λαϊκές** λέξεις τονίζονται παντού στην **προπαραλήγουσα**: **ανήφορος**, **κατήφορος**, **αντίλαλος**, **αυλόγυρος** κ.ά. → του **ανήφορου**, των **ανήφορων**, τους **ανήφορους** κ.λπ.

- Αρκετές **λόγιες** λέξεις τονίζονται άλλοτε στην **προπαραλήγουσα** και άλλοτε στην **παραλήγουσα** στη **Γενική Ενικού** και στη **Γενική και Αιτιατική Πληθυντικού**, ανάλογα με το αν το **ύφος** μας γίνεται αντίστοιχα **ανεπίσημο** ή **επίσημο**:

Απλά και κατανοητά η γνώση!

ανεπίσημο ύφος: ο άγιος → του άγιου, των άγιων, τους άγιους

επίσημο ύφος: ο άγιος → του αγίου, των αγίων, τους αγίους

- Ορισμένες **λόγιες** λέξεις τονίζονται πάντοτε στην παραλήγουσα στη **Γενική** **Ενικού** και στη **Γενική** και **Αιτιατική Πληθυντικού**: ο άνθρωπος → του ανθρώπου, των ανθρώπων, τους ανθρώπους· ο κίνδυνος → του κινδύνου, των κινδύνων, τους κινδύνους.

- Άρα:

ισοσύλλαβα προπαροξύτονα σε -ος				
Ενικός				
Ον.	ο	κίνδυνος ¹	άγιος ²	ανήφορος ³
Γεν.	του	κινδύνου	αγίου/άγιου	ανήφορου
Αιτ.	τον	κίνδυνο	άγιο	ανήφορο
Κλ.	-	κίνδυne	άγιe	ανήφορε
Πληθυντικός				
Ον.	οι	κίνδυνοι	άγιοι	ανήφοροι
Γεν.	των	κινδύνων	αγίων/άγιων	ανήφορων
Αιτ.	τους	κινδύνους	αγίους/άγιους	ανήφορους
Κλ.	-	κίνδυνοι	άγιοι	ανήφοροι

¹ Έτσι κλίνονται τα: άνθρωπος, έφορος, διάδρομος, όροφος, πόλεμος κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα: έμπορος, άγγελος, θόρυβος, καλόγερος, δήμαρχος, πολέμαρχος, πονοκέφαλος κ.ά., όπως και πολλά κύρια ονόματα (Άγγελος, Αθανάσιος, Γεώργιος, Δημήτριος, Παπαδόπουλος, Γεωργόπουλος κ.ά.).

³ Έτσι κλίνονται τα: κατήφορος, αντίλαλος, αυλόγυρος, χωματόδρομος κ.ά.

B. Ισοσύλλαβα/ανισοσύλλαβα (με διπλό πληθυντικό)

Μερικά **αρσενικά ουσιαστικά σε -ής (οξύτονα)**, τόσο **λαϊκά** όσο και **λόγια**, έχουν **διπλές καταλήξεις** στον **Πληθυντικό**, ανάλογα με το αν το **ύφος** του λόγου είναι **επίσημο** ή **ανεπίσημο**:

- Συγκεντρώθηκαν στη Βουλή οι **βουλευτές**, Παύλο.
- Τόσοι **βουλευτάδες** και πολιτικοί μαζευτήκανε, δεν μπορεί, θα βγάλουνε σωστή απόφαση, βρε Ανέστη.

Στο κείμενο, το **ύφος** του πρώτου ομιλητή είναι **επίσημο**, ενώ του δεύτερου είναι **ανεπίσημο**:

πτώση ύφος	Ονομαστική, Αιτιατική, Κλητική Πληθυντικού	Γενική Πληθυντικού	
επίσημο	<i>βουλευτές</i>	<i>βουλευτών</i>	ισοσύλλαβο
ανεπίσημο	<i>βουλευτάδες</i>	<i>βουλευτάδων</i>	ανισοσύλλαβ ο

➤ Οι **ανεπίσημοι** τύποι έχουν **λαϊκή** προέλευση και χρησιμεύουν σε **ειδικές περιστάσεις επικοινωνίας**: συχνά δηλώνουν **μεγαλείο** (λειτουργούν σαν **μεγεθυντικά**), αλλά κάποτε δηλώνουν και **ειρωνεία**:

ισοσύλλαβα/ανισοσύλλαβα οξύτονα (με διπλό πληθυντικό)				
		Ενικός	Πληθυντικός	
Ον.	ο	πραματευτής	οι	πραματευτές/πραματευτάδες
Γεν.	του	πραματευτή	των	πραματευτών/πραματευτάδων
Αιτ.	τον	πραματευτή	τους	πραματευτές/πραματευτάδες
Κλ.	-	πραματευτή	-	πραματευτές/πραματευτάδες

Έτσι κλίνονται τα: *καθηγητής, βουλευτής, διευθυντής, μαθητής* κ.ά.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Γ. Ανισοσύλλαβα: -άς, -ές, -ούς (οξύτονα), -ής/-ης (οξύτονα και παροξύτονα)

Ο **ταξιτζής** με έβγαλε από μεγάλο **μπελά**: Πήρε πολύ γρήγορα τον **παππού** μου από το σπίτι, για να πάει έγκαιρα στον κυρ Πέτρο, τον **καφετζή**, και έτσι δεν χρειάστηκε να του φτιάξω εγώ τους αγαπημένους του **μεζέδες**. Είχα πολλή δουλειά και δεν μπορούσα να παριστάνω τον **νοικοκύρη**.

Οι λέξεις του κειμένου με τα **έντονα** στοιχεία είναι **ανισοσύλλαβα αρσενικά ουσιαστικά**. Στον **Πληθυντικό** έχουν σε όλες τις πτώσεις **μία συλλαβή περισσότερη** από τον **Ενικό**.

Η κλίση τους φαίνεται στον επόμενο πίνακα:

		οξύτονα				παροξύτονα
		σε -άς	σε -ές	σε -ούς	σε -ής	σε -ης
Ενικός						
Ον.	ο	μπελάς ¹	μεζές ²	παππούς	καφετζής ³	νοικοκύρης ⁴
Γεν.	του	μπελά	μεζέ	παππού	καφετζή	νοικοκύρη
Αιτ.	τον	μπελά	μεζέ	παππού	καφετζή	νοικοκύρη
Κλ.	-	μπελά	μεζέ	παππού	καφετζή	νοικοκύρη
Πληθυντικός						
Ον.	οι	μπελάδες	μεζέδες	παππούδες	καφετζήδες	νοικοκύρηδες
Γεν.	των	μπελάδων	μεζέδων	παππούδων	καφετζήδων	νοικοκύρηδων
Αιτ.	τους	μπελάδες	μεζέδες	παππούδες	καφετζήδες	νοικοκύρηδες
Κλ.	-	μπελάδες	μεζέδες	παππούδες	καφετζήδες	νοικοκύρηδες

¹ Έτσι κλίνονται τα: βραχνάς, βοριάς, αρακάς, μυλωνάς, λεφτάς, χαλβάς, ψαράς κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα: κεφτές, μπουφές, καφές, πουρές, τενεκές κ.ά.

³ Έτσι κλίνονται τα: μπογιατζής, παλιατζής, μπουφετζής, βιολιτζής, μπουζουξής, παπουτσής κ.ά.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

⁴ Έτσι κλίνονται τα: *καραβοκύρης, ανοιχτοχέρης, τιμονιέρης, κανονιέρης* κ.ά.

Δ. Ανώμαλα αρσενικά

Κάποια **αρσενικά** ουσιαστικά έχουν **ιδιαίτερο τρόπο κλίσης (ιδιόκλιτα)**:

	Ενικός			Πληθυντικός		
Ον.	ο	πρέσβης ¹	μυς	οι	πρέσβεις	μύες (μυς)*
Γεν.	του	πρέσβη	μυός	των	πρέσβεων	μυών
Αιτ.	τον	πρέσβη	μυ	τους	πρέσβεις	μύες (μυς)*
Κλ.	-	πρέσβη	μυ	-	πρέσβεις	μύες (μυς)*

¹ Έτσι κλίνεται και ο *πρύτανης*.

* Οι τύποι εντός παρενθέσεων προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά.

❖ Επανάληψη στα **αρσενικά ουσιαστικά**:

1. Όλα τα **ομαλά αρσενικά ουσιαστικά**, εκτός από όσα λήγουν σε **-ος**, έχουν **όμοιες καταλήξεις** στη **Γενική, Αιτιατική και Κλητική Ενικού** και στην **Ονομαστική, Αιτιατική και Κλητική Πληθυντικού**: *ο χειμώνας → του χειμώνα, τον χειμώνα, χειμώνα / οι χειμώνες, τους χειμώνες, χειμώνες*.

2. Εκτός από όσα λήγουν σε **-ος** ή **-έας** και τα **ανώμαλα**, όλα τα άλλα ομαλά αρσενικά ουσιαστικά λήγουν σε **-ες** στην **Ονομαστική, Αιτιατική και Κλητική Πληθυντικού**: *ο αθλητής → οι αθλητές, τους αθλητές, αθλητές*.

3. Όλα τα **αρσενικά ουσιαστικά** σχηματίζουν την **Κλητική Ενικού** χωρίς το τελικό **-ς** της **Ονομαστικής**: *ο ποιητής → ποιητή, ο άνθρωπος → άνθρωπε, → ο παππούς → παππού*.

4. Όλα τα **αρσενικά ουσιαστικά** λήγουν στη **Γενική Πληθυντικού** σε **-ών/-ων**: *των αθλητών, των ανθρώπων, των καφέδων, των νοικοκύρηδων*.

Ορθογραφία των αρσενικών ουσιαστικών

- **-ονας**: τα **κοινά προπαροξύτονα** (*άξονας, γείτονας, πνεύμονας*).
Εξαιρούνται: *καύσωνας, μεσαίωνας, θερμοσίφωνας*.

- **-ωνας**: τα **κύρια ονόματα προσώπων και τόπων** και τα **εθνικά προπαροξύτονα** (*Απόλλωνας, Πλάτωνας, Ίωνας, Ιάπωνας*)· επίσης τα κοινά

Απλά και κατανοητά η γνώση!

- καύσωνας, μεσαίωνας, θερμοσίφωνας. Εξαιρούνται: Αλιάκμονας, Αγαμέμνονας, Φιλήμονας.
- **-ώνας**: τα παροξύτονα κοινά (αγώνας), κυρίως τα περιεκτικά (αμπελώνας, ελαιώνας), και τα παροξύτονα κύρια τοπωνύμια (Μαραθώνας). Εξαιρούνται: κανόνας, ηγεμόνας, αλαζόνας, Μακεδόνας, Στρυμόνας.
 - **-ορας**: αυτοκράτορας, ρήτορας, Νέστορας κ.ά.
 - **-τήρας**: κινητήρας, οδοστρωτήρας, ανεμιστήρας κ.ά.
 - **-ητής**: επιθεωρητής, παρατηρητής κ.ά. (από ρήματα σε **-ώ**: επιθεωρώ, παρατηρώ κ.ά.). Εξαιρούνται: ιδρυτής, μηνυτής, κριτής (δεν παράγονται από ρήματα σε **-ώ**: ιδρύω, μηνύω, κρίνω)
 - **-ιστής**: θεριστής, υπολογιστής, πολεμιστής, τραγουδιστής (από ρήματα σε **-ίζω** ή **-ώ**: θερίζω, υπολογίζω/πολεμώ, τραγουδώ). Εξαιρείται: δανειστής (< δανείζω).
 - **-ίτης**: αρσενικά ουσιαστικά κοινά και εθνικά (πολίτης, οπλίτης/θασίτης). Εξαιρούνται: μαγνήτης, διαβήτης, ιδιοκτήτης.
 - **-ώτης**: τα εθνικά και πολλά κοινά (Βολιώτης, Σουλιώτης/νησιώτης, δεσμώτης, ιδιώτης κ.ά.). Εξαιρούνται: αγρότης, δεσπότης, δημότης, τοξότης, ιππότης.
- (Δείτε και το **ΣΤΕΜ Ορθογραφίας**, ενότητα **Ορθογραφία των Ουσιαστικών**.)

β. Η κλίση των Θηλυκών

Η **γιαγιά Φρόσω** έλεγε ένα παραμύθι στη μικρή της εγγονή, τη **Φροσούλα**. **Πρωταγωνίστρια** ήταν μια **αλεπού** που είχε πάει να κλέψει τη **ζάχαρη** από το βάζο σε ένα σπίτι κοντά στη **θάλασσα**. Η **ώρα** πέρασε και η **μικρούλα** είχε αποκοιμηθεί. Η **σκέψη** της **γιαγιάς** ήταν στο παιδί της, που θα ταξίδευε για να έρθει την επόμενη **ημέρα** από την κεντρική **λεωφόρο**.

Οι λέξεις του κειμένου με τα έντονα στοιχεία είναι **θηλυκά ουσιαστικά**. Αν τα μεταφέρουμε στην **Ονομαστική Ενικού**, παρατηρούμε ότι έχουν **διαφορετικές καταλήξεις**:

η **γιαγιά**, η **πρωταγωνίστρια**, η **θάλασσα**, η **ημέρα**, η **Φροσούλα**, η **μικρούλα**:
-ά ή -α

η **εγγονή**, η **ζάχαρη**, η **σκέψη**: -ή ή -η

η **Φρόσω**: -ω

η **αλεπού**: -ού

η **λεωφόρος**: -ος

Για να **κλίνουμε** τα **θηλυκά ουσιαστικά**, τα χωρίζουμε σε **ισοσύλλαβα** και **ανισοσύλλαβα**, προσέχοντας ποιες **καταλήξεις** ανήκουν σε καθεμία από αυτές τις δύο κατηγορίες. Επιπλέον, είναι χρήσιμο να τα κατηγοριοποιήσουμε σε **οξύτονα** (τονίζονται στη **λήγουσα**), **παροξύτονα** (τονίζονται στην **παραλήγουσα**) και **προπαροξύτονα** (τονίζονται στην **προπαραλήγουσα**):

Καταλήξεις θηλυκών ουσιαστικών		Κατηγορίες θηλυκών ουσιαστικών		
Ενικός	Πληθυντικός	Οξύτονα	Παροξύτονα	Προπαροξύτονα
Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α				
-ά/-α	-ές/-ες	καρδιά	ώρα, ασπίδα	θάλασσα, ικανότητα
-ή/-η	-ές/-ες	ψυχή	νίκη	θύμηση
-η	-εις	-	σκέψη	δύναμη

Απλά και κατανοητά η γνώση!

-ώ/-ω	-	Αργυρώ, Λητώ	Φρόσω	-
-ός/-ος	-οί/-οι	οδός	λεωφόρος	διάμετρος
Α Ν Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α				
-ά/-α	-άδες	γιαγιά, μάνα	-	-
-ού	-ούδες	αλεπού	-	-

Α. Ισοσύλλαβα θηλυκά

α) Σε **-ά (οξύτονα)** και σε **-α (παροξύτονα και προπαροξύτονα)**:

		οξύτονα	παροξύτονα	προπαροξύτονα		
Ενικός						
Ον.	η	καρδιά ¹	ώρα ²	ασπίδα ⁴	θάλασσα ³	ικανότητα ⁵
Γεν.	της	καρδιάς	ώρας	ασπίδας	θάλασσας	ικανότητας
Αιτ.	τη(ν)	καρδιά	ώρα	ασπίδα	θάλασσα	ικανότητα
Κλ.	-	καρδιά	ώρα	ασπίδα	θάλασσα	ικανότητα
Πληθυντικός						
Ον.	οι	καρδιές	ώρες	ασπίδες	θάλασσες	ικανότητες
Γεν.	των	καρδι <u>ών</u>	ωρ <u>ών</u>	ασπίδ <u>ων</u>	θαλασσ <u>ών</u>	ικανο <u>τήτων</u>
Αιτ.	τις	καρδιές	ώρες	ασπίδες	θάλασσες	ικανότητες
Κλ.	-	καρδιές	ώρες	ασπίδες	θάλασσες	ικανότητες

1, 2, 3 Τα **οξύτονα** σε **-ά**, τα **παροξύτονα** και ορισμένα **προπαροξύτονα** σε **-α** στη **Γενική Πληθυντικού** τονίζονται στη **λήγουσα**: *των καρδιών, των ωρών, των θαλασσών*. Όπως η **θάλασσα** κλίνονται και τα: *άγκυρα, αίθουσα, άμαξα, άμυνα, αξία, απεργία, απόπειρα, γέφυρα, γλώσσα, έννοια κ.ά.*

⁴ Ορισμένα άλλα **προπαροξύτονα** σε **-α** στη **Γενική Πληθυντικού** τονίζονται στην **παραλήγουσα**: *των ικανοτήτων*. Συνήθως, αυτά τα θηλυκά ουσιαστικά λήγουν σε **-ότητα/-ύτητα** π.χ.: *δυνατότητα, συχνότητα, πυκνότητα, ιδιότητα, ποσότητα, ποιότητα κ.λπ. / ταχύτητα, βαρύτητα, οξύτητα, βραδύτητα κ.λπ. Επίσης, μερικά άλλα, όπως τα: *διώρυγα, σήραγα, φάλαγα κ.ά.**

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Θυμάμαι ότι...

Τα υποκοριστικά παροξύτονα που λήγουν σε **-ούλα** (π.χ.: *μικρούλα*)² και σε **-ίτσα** (π.χ. *δουλίτσα*) δεν έχουν Γενική Πληθυντικού.

β) Σε **-ή** (οξύτονα) και σε **-η** (παροξύτονα και προπαροξύτονα), με Πληθυντικό σε **-ές/-ες**:

		οξύτονα	παροξύτονα	προπαροξύτονα
Ενικός				
Ον.	η	ψυχή ¹	νίκη ²	θύμηση ³
Γεν.	της	ψυχής	νίκης	θύμησης
Αιτ.	τη(ν)	ψυχή	νίκη	θύμηση
Κλ.	-	ψυχή	νίκη	θύμηση
Πληθυντικός				
Ον.	οι	ψυχές	νίκες	θύμησες
Γεν.	των	ψυχών	νικών	-
Αιτ.	τις	ψυχές	νίκες	θύμησες
Κλ.	-	ψυχές	νίκες	θύμησες

^{1, 2} Τα οξύτονα σε **-ή** και τα παροξύτονα σε **-η** με πληθυντικό **-ές** ή **-ες** τονίζονται στη Γενική Πληθυντικού στη λήγουσα: *των ψυχών, των νικών*. Έτσι κλίνονται τα: *εγγονή, τιμή, διαδρομή, επαφή, γραμμή* κ.ά. Δεν σχηματίζουν Γενική Πληθυντικού όλα τα παροξύτονα σε **-η**: π.χ.: *άχνη, ζέστη, πάχνη, φτέρη* κ.ά.

³ Τα προπαροξύτονα σε **-η** με πληθυντικό **-ες** δεν σχηματίζουν Γενική Πληθυντικού. Έτσι κλίνονται τα: *αντάμωση, ζάχαρη, κούραση* κ.ά. (η *ζάχαρη* και η *κούραση* κανονικά δεν έχουν πληθυντικό).

γ) Σε **-η** (παροξύτονα και προπαροξύτονα) με πληθυντικό **-εις**:

² Αυτά τα θηλυκά ουσιαστικά παράγονται από το θηλυκό γένος των υποκοριστικών επιθέτων **-ούλης, -ούλα, -ούλικο** (π.χ. *μικρούλης, μικρούλα, μικρούλικο*), που δεν έχουν Γενική Πληθυντικού στο θηλυκό γένος. Έτσι κλίνονται και τα: *εγγονούλα, βοσκοπούλα, χωριατοπούλα* κ.λπ. Για τα υποκοριστικά δείτε και τις υποενότητες **Η κλίση των επιθέτων της 4^{ης} Ενότητας**, καθώς και **Α. Παράγωγα ουσιαστικά** και **Β. Παράγωγα επίθετα της 12^{ης} Ενότητας**.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

	Ενικός			Πληθυντικός		
		παροξύτονα	προπαροξύτονα		παροξύτονα	προπαροξύτονα
Ον.	η	σκέψη	δύναμη	οι	σκέψεις	δυνάμεις
Γεν.	της	σκέψης (σκέψε-ως)	δύναμης (δυνάμε-ως)	των	σκέψε-ων	δυνάμε-ων
Αιτ.	τη	σκέψη	δύναμη	τις	σκέψεις	δυνάμεις
Κλ.	-	σκέψη	δύναμη	-	σκέψεις	δυνάμεις

Τα **παροξύτονα** και **προπαροξύτονα** σε **-η** με **πληθυντικό -εις** στη **Γενική Πληθυντικού** έχουν **μία συλλαβή περισσότερη** και λήγουν σε **-ων**: *των σκέψε-ων, των δυνάμε-ων*. Κάποιες φορές, ιδίως σε επίσημα κείμενα σχηματίζουν και τη **Γενική Ενικού** με **μία συλλαβή περισσότερη** σε **-ως**: *της σκέψε-ως, της δυνάμε-ως*. (Σπανιότερα, επίσης σε κείμενα με επίσημο ύφος, έχουν **Ονομαστική Ενικού** σε **-ις**: *η σκέψις, η δύναμις*· π.χ.: *η Θεία Δύναμις*.) Αυτό συμβαίνει, επειδή διατηρούν ορισμένους τύπους κλίσης από τα **αρχαία ελληνικά** (γι' αυτό, αυτά τα θηλυκά ουσιαστικά λέγονται και **αρχαιόκλιτα**).³

Έτσι κλίνονται πολλά θηλυκά που λήγουν σε **-ση, -ξη, -ψη**: *άρνηση, κυβέρνηση, θέση, πρόσθεση, διάθεση, αφαίρεση, πτώση, όαση* κ.ά. / *όρεξη, τάξη, σύνταξη, διάταξη, παράταξη, χάραξη* κ.ά. / *ρίψη, κατάρριψη, όψη, άποψη, σύνοψη, πρόσοψη* κ.ά. Επίσης μερικά άλλα, όπως τα: *πόλη, μεγαλούπολη, ακρόπολη, υπερδύναμη* κ.ά.

δ) Σε **-ώ (οξύτονα)** και σε **-ω (παροξύτονα)**:

	παροξύτονα		οξύτονα	
	Ενικός			
Ον.	η	Φρόσω ¹	Αργυρώ ²	Λητώ ³
Γεν.	της	Φρόσως	Αργυρώς	Λητούς/Λητώς
Αιτ.	τη(ν)	Φρόσω	Αργυρώ	Λητώ
Κλ.	-	Φρόσω	Αργυρώ	Λητώ

^{1,2} Τα λαϊκά κύρια ονόματα προσώπων (γυναικών) σε **-ω (παροξύτονα)** και

³ Παρότι έχουν **1 συλλαβή περισσότερη** στη **Γενική Πληθυντικού**, ταξινομούνται ως **ισοσύλλαβα**: πάντως, κάποιες γραμματικές τα κατατάσσουν στα **ανισοσύλλαβα**.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

-ώ (οξύτονα) έχουν Γενική Ενικού -ως/-ώς. Έτσι κλίνονται τα: Δημήτρω, Δέσπω, Μάρω, Φρόσω κ.ά. / Αργυρώ, Λενιώ, Κρινιώ, Κατερινιώ, Σμαρώ κ.ά.

³ Τα λόγια κύρια ονόματα προσώπων (γυναικών) ή τόπων (πόλεων) και όλα τα κοινά θηλυκά ουσιαστικά σε -ώ (οξύτονα) έχουν κανονικά Γενική Ενικού -ούς. Όμως, σε ανεπίσημο/λαϊκό λόγο μπορούν να έχουν Γενική Ενικού -ώς. Έτσι κλίνονται τα: Ερατώ, Ηρώ, Καλυψώ, Λητώ, Σαπφώ / Ιεριχώ / ηχώ, πειθώ, φειδώ κ.ά.

ε) Σε -ός (οξύτονα) και σε -ος (παροξύτονα και προπαροξύτονα):

		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²	προπαροξύτονα ³
Ενικός				
Ον.	η	ο <u>δός</u>	λεω <u>φ</u> όρος	διά <u>μ</u> ετρος
Γεν.	της	ο <u>δ</u> ού	λεω <u>φ</u> όρου	δια <u>μ</u> έτρου
Αιτ.	τη(ν)	ο <u>δ</u> ό	λεω <u>φ</u> όρο	διά <u>μ</u> ετρο
Κλ.	-	ο <u>δ</u> έ	λεω <u>φ</u> όρε	διά <u>μ</u> ετρε
Πληθυντικός				
Ον.	οι	ο <u>δ</u> οί	λεω <u>φ</u> όροι	διά <u>μ</u> ετροι
Γεν.	των	ο <u>δ</u> ών	λεω <u>φ</u> όρων	δια <u>μ</u> έτρων
Αιτ.	τις	ο <u>δ</u> ούς	λεω <u>φ</u> όρους	δια <u>μ</u> έτρους
Κλ.	-	ο <u>δ</u> οί	λεω <u>φ</u> όροι	διά <u>μ</u> ετροι

¹ Τα οξύτονα σε -ός τονίζονται παντού στη λήγουσα. Έτσι κλίνονται τα: η οδός, η γιατρός, η θαλαμηγός, η κιβωτός, η μηχανικός, η ξεναγός, η τροφός, η υπουργός κ.ά.

² Τα παροξύτονα σε -ος τονίζονται παντού στην παραλήγουσα. Έτσι κλίνονται τα: η άμμος, η Βίβλος, η λεωφορος, η νήσος, η ψήφος κ.ά.

³ Τα προπαροξύτονα σε -ος κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα της Γενικής Ενικού και της Γενικής και Αιτιατικής Πληθυντικού: η διαμετρος → της διαμέτρου, των διαμέτρων, τις διαμέτρους. Έτσι κλίνονται τα: η είσοδος, η έξοδος, η άνοδος, η κάθοδος, η μέθοδος, η πρόοδος, η περίοδος, η δίφθογος, η

Απλά και κατανοητά η γνώση!

διάλεκτος, η εγκύκλιος, η επέτειος, η διαγώνιος, η ήπειρος, η παράγραφος, η χερσόνησος, η Κόρινθος κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

Όλα τα **θηλυκά ουσιαστικά** σε **-ός/-ος** κλίνονται όπως τα αντίστοιχα αρσενικά.

B. Ανισοσύλλαβα θηλυκά

→ Σε **-ά** (οξύτονα) ή **-α** (παροξύτονα) και σε **-ού** (οξύτονα)

		οξύτονα -ά ¹	παροξύτονα -α	οξύτονα -ού ²
Ενικός				
Ον.	η	γιαγιά	μάννα	αλεπού
Γεν.	της	γιαγιάς	μάννας	αλεπούς
Αιτ.	τη(ν)	γιαγιά	μάννα	αλεπού
Κλ.	-	γιαγιά	μάννα	αλεπού
Πληθυντικός				
Ον.	οι	γιαγιά-δες	μαν-άδες/μάννες	αλεπού-δες
Γεν.	των	γιαγιά-δων	μαν-άδων	αλεπού-δων
Αιτ.	τις	γιαγιά-δες	μαν-άδες/μάννες	αλεπού-δες
Κλ.	-	γιαγιά-δες	μαν-άδες/μάννες	αλεπού-δες

¹ Έτσι κλίνονται τα: *μαμά, νονά, κυρά, νταντά* κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα: *κουρελού, μαϊμού, φουφού* κ.ά.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

❖ Επανάληψη στα **θηλυκά ουσιαστικά**:

1. Τα περισσότερα **θηλυκά ουσιαστικά** σχηματίζουν τη **Γενική Ενικού** προσθέτοντας απλώς ένα **-ς** στην **Ονομαστική**. Εξαιρούνται όσα λήγουν σε **-ός/-ος** (και μερικές φορές τα θηλυκά σε **-ώ** που κλίνονται όπως το **Λητώ: της Λητώς αλλά και της Λητούς**, όπου αλλάζει ολόκληρη η κατάληξη):

η χαρά – της χαράς, η φωνή – της φωνής, η αλεπού – της αλεπούς κ.λπ.

2. Τα περισσότερα θηλυκά ουσιαστικά έχουν σε κάθε αριθμό τρεις πτώσεις όμοιες: Ονομαστική, Αιτιατική, Κλητική. Εξαιρούνται όσα λήγουν σε **-ός/-ος**:

η ώρα – την ώρα – ώρα / οι ώρες – τις ώρες – ώρες

η αλεπού – την αλεπού – αλεπού / οι αλεπούδες – τις αλεπούδες – αλεπούδες κ.λπ.

3. Τα περισσότερα θηλυκά ουσιαστικά στην Ονομαστική, Αιτιατική και Κλητική Πληθυντικού λήγουν σε **-ές/-ες**. Εξαιρούνται όσα λήγουν σε **-ός/-ος**:

οι εγγονές – τις εγγονές – εγγονές

οι μητέρες – τις μητέρες – μητέρες

οι αλεπούδες – τις αλεπούδες – αλεπούδες κ.λπ.

4. Τα θηλυκά ουσιαστικά που λήγουν σε **-ός/-ος** κλίνονται όπως τα αντίστοιχα αρσενικά:

η γιατρός, της γιατρού, τη γιατρό, γιατρέ / οι γιατροί, των γιατρών, τις γιατρούς, γιατροί (όπως ο γιατρός)

η διάμετρος, της διαμέτρου, τη διάμετρο, διάμετρε / οι διάμετροι, των διαμέτρων, τις διαμέτρους, διάμετροι (όπως ο άνθρωπος) κ.λπ.

5. Τα περισσότερα θηλυκά ουσιαστικά κατεβάζουν τον τόνο στη λήγουσα ή στην παραλήγουσα της **Γενικής Πληθυντικού**:

η ώρα – των ωρών, η θάλασσα – των θαλασσών, η διάμετρος – των διαμέτρων, η δύναμη – των δυνάμεων, η νίκη – των νικών, η μάνα – των μανάδων κ.λπ.

6. Όλα τα θηλυκά ουσιαστικά στη **Γενική Πληθυντικού** λήγουν σε **-ών/-ων**:

των εγγονών, των θαλασσών, των ελπίδων, των σαλπίγγων, των οδών, των διαμέτρων, των γιαγιάδων, των αλεπούδων κ.λπ.

Ορθογραφία των θηλυκών

Γράφονται με:

- **-αία/-αια:** αυλαία, κεραία, Νίκαια, Φώκαια κ.ά. Εξαιρούνται: ιδέα, παρέα, Βανδέα, θέα, Καλλιθέα, Δωροθέα.
- **-αινα:** δράκαινα, Μαυρομιχάλαινα, Τζαβέλαινα, Γιώργαινα κ.ά.
- **-ιά (οξύτονα):** βραδιά, ξενιτιά, ξαστεριά κ.ά. Εξαιρούνται όσα παράγονται από ρήματα σε **-εύω**, τα οποία γράφονται με **ει**: γιατρεία (< γιατρεύω), δουλειά (< δουλεύω) κ.ά.
- **-ία (παροξύτονα):** αηδία, γωνία, ησυχία, ηρεμία, αεροπορία, ναυτία κ.ά., που παράγονται κυρίως από: αρσενικά ουσιαστικά και επίθετα σε **-ος** ή **-ης** (ήσυχος, ήρεμος, αεροπόρος, ναύτης κ.λπ.). Εξαιρούνται όσα παράγονται από ρήματα σε **-εύω** και από επίθετα σε **-ύς**: ερμηνεία (< ερμηνεύω), πλατεία (< πλατύς), οξεία (< οξύς) κ.ά. και η **χημεία**.
- **-ια** (παροξύτονα με καταχρηστική δίφθογγο -ια): ζήλια, αρρώστια, συμπόνια κ.ά. Εξαιρείται: φτώχεια.
- **-εια** (προπαροξύτονα): άδεια, αλήθεια, ασφάλεια, συνήθεια, βοήθεια, ωφέλεια κ.ά., τα οποία παράγονται κυρίως από επίθετα σε **-ής/-ης** με **Γενική Ενικού -ούς** (ο αληθής – του αληθούς, ο ασφαλής – του ασφαλούς, ο συνήθης – του συνήθους κ.λπ.) και από ρήματα σε **-ώ** (βοηθώ, ωφελώ κ.λπ.). Εξαιρούνται: διχόνια, διάνοια, έννοια, ομόνοια κ.ά. (σύνθετα με το **vous**: π.χ.: διά + vous > διάνοια), άγνοια, παλίρροια, Εύβοια και το παροξύτονο **έγνοια**.
- Τα **θηλυκά ουσιαστικά** που δηλώνουν **επιστήμες** γράφονται με **ι**: φιλολογία, ιστορία, ψυχολογία κ.ά. Εξαιρείται: χημεία.
- Τα παροξύτονα θηλυκά κύρια ονόματα γράφονται με **ι**: Ελευθερία, Ημαθία, Κορινθία, Δανία, Ασία κ.ά. Εξαιρούνται: Ηλεία, Καδμεία, Σητεία, Βασιλεία, Τροία.
- Τα προπαροξύτονα θηλυκά κύρια ονόματα γράφονται με **ει**: Ιφιγένεια, Αττάλεια, Αλεξάνδρεια κ.ά. Εξαιρείται: Εύβοια.
- **-ίδα:** πατρίδα, ασπίδα, προσωπίδα, ελπίδα, νησίδα κ.ά.
- **-ίλα:** καπνίλα, μαυρίλα, ασπρίλα, κοκκινίλα κ.ά.
- **-ισσα:** αρχόντισσα, βασίλισσα, γειτόνισσα κ.ά. Εξαιρούνται: Λάρισα, σάρισα.
- **-τρια:** εργάτρια, μαθήτρια, φοιτήτρια, νοσηλεύτρια κ.ά.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

- **-ότητα:** θερμότητα, θεότητα, ιδιότητα, ποσότητα, ποιότητα κ.ά.
- **-ύτητα:** ταχύτητα, ευθύτητα, οξύτητα, βραδύτητα κ.ά.
- **-οσύνη:** καλοσύνη, δικαιοσύνη, Ευφροσύνη κ.ά.

(Δείτε και το **ΣΤΕΜ Ορθογραφίας**, ενότητα **Ορθογραφία των Ουσιαστικών**.)

Η κλίση των Ουδετέρων

Από **παιδί** του άρεσε η βόλτα στο **βουνό**. Άκουγε το **τραγούδι** των **πεύκων** και με λυγισμένα τα **γόνατα** μύριζε το **άρωμα** του **εδάφους** όταν έπεφτε η βροχή. Το **βράδυ**, μαζί με τους φίλους του, άναβαν φωτιά με **προσάναμμα** από **ξερά στάχυα** και έψηναν **κρέας**. Το **πρωί** απολάμβαναν το **φως** της αυγής.

Οι λέξεις του κειμένου με τα έντονα στοιχεία είναι **ουδέτερα ουσιαστικά**. Αν τα μεταφέρουμε στην **Ονομαστική Ενικού**, παρατηρούμε ότι έχουν **διαφορετικές καταλήξεις**:

το **παιδί**, το **πρωί**, το **τραγούδι**: **-ί ή -ι**

το **βουνό**, το **πέυκο**, το **γόνατο**: **-ό ή -ο**

το **άρωμα**, το **προσάναμμα**: **-α**

το **βράδυ**, το **στάχυ**: **-υ**

το **κρέας**: **-ας**

το **φως**: **-ως**

Για να **κλίνουμε** τα **ουδέτερα ουσιαστικά**, τα χωρίζουμε σε **ισοσύλλαβα** και **ανισοσύλλαβα**, προσέχοντας ποιες **καταλήξεις** ανήκουν σε καθεμία από αυτές τις δύο κατηγορίες. Επιπλέον, είναι χρήσιμο να τα κατηγοριοποιήσουμε σε **οξύτονα** (τονίζονται στη **λήγουσα**), **παροξύτονα** (τονίζονται στην **παραλήγουσα**) και **προπαροξύτονα** (τονίζονται στην **προπαραλήγουσα**):

Καταλήξεις ουδέτερων ουσιαστικών		Κατηγορίες ουδέτερων ουσιαστικών		
Ενικός	Πληθυντικός	Οξύτονα	Παροξύτονα	Προπαροξύτονα
Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α				
-ό/-ο	-ά/-α	βουνό	πεύκο	γόνατο
-ί/-ι	-ιά/-ια	παιδί	τραγούδι	-
-υ	-ια	-	βράδυ	-
-υ	-υα	-	στάχυ	-
-ος	-η	-	μέρος	έδαφος
Α Ν Ι Σ Ο Σ Υ Λ Λ Α Β Α				
-μα	-ματα	-	βήμα	άρωμα
-ιμο (-σιμο, -ξιμο, -ψιμο)	-ίματα	-	-	δέσιμο, τρέξιμο, βάψιμο
-ας	-ατα	-	κρέας	-
-ός	-ότα	γεγονός	-	-
-ώς/-ως	-ώτα/-ωτα	φως	λυκόφως	-
-ν (-όν/-ον, -άν/-αν, -έν/-εν)	-ντα	προσόν, παν, ανακοινωθέν, μηδέν	καθήκον, σύμπαν, φωνήεν	-
-ύ	-έα	οξύ	-	-
-υ	-ατα	-	δόρυ	-
-υ	-υα	-	δάκρυ	-
-υρ	-υρά	πυρ	-	-
-αρ	-ατα	-	ήπαρ	-

A. Ισοσύλλαβα ουδέτερα

α) Σε -ό (οξύτονα) και σε -ο (παροξύτονα και προπαροξύτονα):

		οξύτονα 1	παροξύτονα ²	προπαροξύτονα ³
Ενικός				
Ον.	το	βου <u>γ</u> ό	π <u>ε</u> ύκο	γ <u>ο</u> νατο
Γεν.	του	βου <u>γ</u> ού	π <u>ε</u> ύκου	γ <u>ο</u> νάτου
Αιτ.	το	βου <u>γ</u> ό	π <u>ε</u> ύκο	γ <u>ο</u> νατο
Κλ.	-	βου <u>γ</u> ό	π <u>ε</u> ύκο	γ <u>ο</u> νατο
Πληθυντικός				
Ον.	τα	βου <u>γ</u> ά	π <u>ε</u> ύκα	γ <u>ο</u> νατα
Γεν.	των	βου <u>γ</u> ών	π <u>ε</u> ύκων	γ <u>ο</u> νάτων
Αιτ.	τα	βου <u>γ</u> ά	π <u>ε</u> ύκα	γ <u>ο</u> νατα
Κλ.	-	βου <u>γ</u> ά	π <u>ε</u> ύκα	γ <u>ο</u> νατα

¹ Έτσι κλίνονται τα: παγωτό, φαγητό, πρωινό, ζαχαρωτό, νερό, ποσό, χωριό κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα: δέντρο, δώρο, πράσο, θηρίο, ζώο, πλοίο, φύλλο κ.ά.

³ Έτσι κλίνονται τα: λυκόσκυλο, τριαντάφυλλο, κάστανο, παράθυρο, εξώφυλλο, γαρίφαλο, κόσκινο, πρόσωπο, αυτοκίνητο, άτομο, άλογο, διαβατήριο, εισιτήριο, βούτυρο, δωμάτιο, θέατρο κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

Κανονικά, τα προπαροξύτονα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ο κατεβάζουν τον τόνο στη Γενική Ενικού και Πληθυντικού στην παραλήγουσα. Όμως οι λαϊκές λέξεις (λυκόσκυλο, κάστανο, βερίκοκο, κόσκινο κ.ά.), αλλά και οι λόγιες όταν χρησιμοποιούνται σε ανεπίσημο λόγο, διατηρούν τον τόνο στην προπαραλήγουσα:

<p>ανεπίσημο ύφος: το κάστανο → του κάστανου, των κάστανων το βούτυρο → του βούτυρου, των βούτυρων</p>
<p>επίσημο ύφος: το βούτυρο → του βουτύρου, των βουτύρων</p>

Απλά και κατανοητά η γνώση!

β) Σε **-ί (οξύτονα)** και σε **-ι (παροξύτονα)**:

	Ενικός			Πληθυντικός		
		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²
Ον.	το	παιδί	τραγούδι	τα	παιδιά	τραγούδια
Γεν.	του	παιδιού	τραγούδι	των	παιδιών	τραγουδιών
Αιτ.	το	παιδί	τραγούδι	τα	παιδιά	τραγούδια
Κλ.	-	παιδί	τραγούδι	-	παιδιά	τραγούδια

¹ Έτσι κλίνονται τα: κλαρί, δαδί, κουτί, αυτί, βιολί, μαντρί, σκυλί, αρνί, κρασί, φιλί, ψωμί κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα: λουλούδι, κορίτσι, αγόρι, βλαστάρι, σπίτι, μπαλκόνι κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

1. Τα **ουδέτερα ουσιαστικά** σε **-ί/-ι** είναι **ισοσύλλαβα**, επειδή οι καταλήξεις Ενικού **-ιού** και Πληθυντικού **-ιά/-ια** και **-ιών** σχηματίζουν **καταχρηστικές διφθόγγους** (προέρχονται από **συνίζηση** του **ι** με τα επόμενα φωνήεντα), απαρτίζοντας **μία συλλαβή**.

2. Όλα τα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας στη **Γενική Ενικού** και **Πληθυντικού** τονίζονται στη **λήγουσα**: **-ιού** και **-ιών**.

γ) Σε **-υ** (Ονομαστική Πληθυντικού: **-ια**) και σε **-υ** (Ονομαστική Πληθυντικού:

(-υα), παροξύτονα: βράδυ, δίχτυ, στάχυ.

	παροξύτονα					
	Ενικός			Πληθυντικός		
		-υ ¹	-υ ²		-ια ¹	-υα ²
Ον.	το	βράδυ	στάχυ	τα	βράδια	στάχυα (-ια)
Γεν.	του	βραδιού	σταχυού (-ιού)	των	βραδιών	σταχυών (-ιών)
Αιτ.	το	βράδυ	στάχυ	τα	βράδια	στάχυα (-ια)
Κλ.	-	βράδυ	στάχυ	-	βράδια	στάχυα (-ια)

¹ Μοναδικό.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

² Έτσι κλίνεται και το *δίχτυ*.

Θυμάμαι ότι...

1. Τα **ουδέτερα ουσιαστικά** σε **-υ** είναι **ισοσύλλαβα**, επειδή οι καταλήξεις **Ενικού -ου/-ιού** και **Πληθυντικού -υα/-ια** και **-ών/-ίων** σχηματίζουν **καταχρηστικές διφθόγγους** (προέρχονται από **συνίζηση** του **υ/ι** με τα επόμενα φωνήεντα), απαρτίζοντας **μία συλλαβή**.
2. Όλα τα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας στη **Γενική Ενικού** και **Πληθυντικού** τονίζονται στη **λήγουσα**: **-ου/-ιού** και **-ών/-ίων**.
3. Παρόμοια κλίνεται και το ουδέτερο ουσιαστικό *δάκρυ*, που είναι όμως **ανισοσύλλαβο**, επειδή ο χαρακτήρας **υ** **δεν** σχηματίζει καταχρηστική δίφθογγο με τα επόμενα φωνήεντα. Στη **Γενική Ενικού** και **Πληθυντικού** τονίζεται στην **παραλήγουσα**. Κλίνεται ως εξής:

		παροξύτονο		
		Ενικός		Πληθυντικός
		-υ		-υα
Ον.	το	δάκρυ	τα	δάκρυα
Γεν.	του	δακρ <u>ύ</u> ου	των	δακρ <u>ύ</u> ων
Αιτ.	το	δάκρυ	τα	δάκρυα
Κλ.	-	δάκρυ	-	δάκρυα

δ) Σε -ος (παροξύτονα και προπαροξύτονα):

	Ενικός				Πληθυντικός			
		παροξύτονα	προπαροξύτονα		παροξύτονα	προπαροξύτονα		
Ον.	το	μέρος ¹	όρος ²	έδαφος	τα	μέρη ¹	όρη ²	εδάφη ³
Γεν.	του	μέρους	όρους	εδάφους	των	μερών	ορέ-ων	εδαφών
Αιτ.	το	μέρος	όρος	έδαφος	τα	μέρη	όρη	εδάφη
Κλ.	-	μέρος	όρος	έδαφος	-	μέρη	όρη	εδάφη

¹ Έτσι κλίνονται τα: *θέρος, δάσος, άλσος, βάρος, μήκος, ύψος, λάθος, άνθος, κράτος, κέρδος, κόστος, Άργος* κ.ά.

² Έτσι κλίνονται και τα: *άνθος, χείλος*. Στη **Γενική Πληθυντικού** λήγουν σε **-έων**.

³ Έτσι κλίνονται τα: *στέλεχος, πέλαγος, μέγεθος* κ.ά.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Θυμάμαι ότι...

1. Όλα τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ος, παροξύτονα και προπαροξύτονα, στη Γενική Πληθυντικού τονίζονται στη λήγουσα: των μερών, των εδαφών. Εξαιρούνται: των ανθέων, των ορέων, των χειλέων.
2. Τα παροξύτονα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ος τονίζονται σε όλες τις άλλες πτώσεις στην παραλήγουσα: το μέρος, του μέρους, τα μέρη.
3. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ος στη Γενική Ενικού και στην Ονομαστική, Αιτιατική και Κλητική Πληθυντικού κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα: του εδάφους, τα εδάφη, εδάφη. (Στη Γενική Πληθυντικού τονίζονται στη λήγουσα.)

B. Ανισοσύλλαβα ουδέτερα

α) Σε -μα (παροξύτονα και προπαροξύτονα):

	Ενικός			Πληθυντικός		
		παροξύτονα ¹	προπαροξύτονα ²		παροξύτονα ¹	προπαροξύτονα ²
Ον.	το	βήμα	άρωμα	τα	βήμα-τα	αρώμα-τα
Γεν.	του	βήμα-τος	αρώμα-τος	των	βημά-των	αρωμά-των
Αιτ.	το	βήμα	άρωμα	τα	βήμα-τα	αρώμα-τα
Κλ.	-	βήμα	άρωμα	-	βήμα-τα	αρώμα-τα

¹ Έτσι κλίνονται τα: γράμμα, πράγμα, δράμα, θαύμα, τραύμα, αίμα, θέμα, δέμα, δέρμα, βλήμα, χρήμα, δώμα, σώμα, χρώμα κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα: επίδομα, ζήτημα, κάθισμα, μάθημα, μηχανήμα, όνομα, ποίημα, πρόβλημα, τηλεγράφημα κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

Όλα τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά σε -μα, παροξύτονα και προπαροξύτονα, έχουν μία συλλαβή περισσότερη στη Γενική Ενικού και σε όλες

Απλά και κατανοητά η γνώση!

τις πτώσεις του Πληθυντικού και κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα της **Γενικής Πληθυντικού**: *των βημάτων, των αρωμάτων.*

γ) Σε **-ιμο** (-σιμο, -ξιμο, -ψιμο: προπαροξύτονα):

		προπαροξύτονα		
		-σιμο ¹	-ξιμο ²	-ψιμο ³
Ενικός				
Ον.	το	δέσιμο	τρέξιμο	βάψιμο
Γεν.	του	δεσίμα-τος	τρεξιμα-τος	βαψίμα-τος
Αιτ.	το	δέσιμο	τρέξιμο	βάψιμο
Κλ.	-	δέσιμο	τρέξιμο	βάψιμο
Πληθυντικός				
Ον.	τα	δεσίμα-τα	τρεξιμα-τα	βαψίμα-τα
Γεν.	των	δεσιμά-των	τρεξιμά-των	βαψιμά-των
Αιτ.	τα	δεσίμα-τα	τρεξιμα-τα	βαψίμα-τα
Κλ.	-	δεσίμα-τα	τρεξιμα-τα	βαψίμα-τα

¹ Έτσι κλίνονται τα: λύσιμο, κλείσιμο, σβήσιμο, χάσιμο κ.ά.

² Έτσι κλίνονται τα: βρέξιμο, τάξιμο, κράξιμο, κρώξιμο, ρίξιμο κ.ά.

³ Έτσι κλίνονται τα: γράψιμο, ράψιμο, ζέψιμο κ.ά.

Θυμάμαι ότι...

Όλα τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-ιμο** έχουν μία συλλαβή περισσότερη στη **Γενική Ενικού** και σε όλες τις πτώσεις του Πληθυντικού και κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα της **Γενικής Πληθυντικού**: *των δεσιμάτων, των τρεξιμάτων, των βαψιμάτων.*

Απλά και κατανοητά η γνώση!

δ) Σε **-ας** (παροξύτονα), σε **-ός** (οξύτονα) και σε **-ώς/-ως** (οξύτονα και παροξύτονα):

		παροξύτονα		οξύτονα		
		-ας ¹	-ως ²	-ώς ³	-ός ⁴	
Ενικός						
Ον.	το	κρέας	λυκόφως	φως	καθεστώς	γεγονός
Γεν.	του	κρέα-τος	λυκόφω-τος	φω-τός	καθεστώ-τος	γεγονό-τος
Αιτ.	το	κρέας	λυκόφως	φως	καθεστώς	γεγονός
Κλ.	-	κρέας	λυκόφως	φως	καθεστώς	γεγονός
Πληθυντικός						
Ον.	τα	κρέα-τα	λυκόφω-τα	φώ-τα	καθεστώ-τα	γεγονό-τα
Γεν.	των	κρεά-των	λυκοφώ-των	φώ-των	καθεστώ-των	γεγονό-των
Αιτ.	τα	κρέα-τα	λυκόφω-τα	φώ-τα	καθεστώ-τα	γεγονό-τα
Κλ.	-	κρέα-τα	λυκόφω-τα	φώ-τα	καθεστώ-τα	γεγονό-τα

¹ Έτσι κλίνονται και τα: *τέρας, πέρας, κέρα* κ.ά.

² Έτσι κλίνεται και το *ημίφως*.

³ Το *φως* και το *καθεστώς* είναι μοναδικά.

⁴ Μοναδικό.

Θυμάμαι ότι...

- Όλα τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-ας**, **-ώς/-ως** και **-ός** έχουν μία συλλαβή περισσότερη στη **Γενική Ενικού** και σε όλες τις πτώσεις του Πληθυντικού.
- Τα παροξύτονα κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα της **Γενικής Πληθυντικού**: *των κρεάτων, των λυκοφώτων*.
- Τα οξύτονα τονίζονται σε όλες τις πτώσεις των δύο αριθμών στην ίδια συλλαβή με την **Ονομαστική Ενικού**.
- Μόνο το *φως* από όλα τα ανισοσύλλαβα σε **-ας**, **-ώς/-ως** και **-ός** κατεβάζει τον τόνο στη λήγουσα της **Γενικής Ενικού**: *του φωτός*.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

ε) Σε -ν (-όν/-ον, -άν/-αν, -έν/-εν: οξύτονα και παροξύτονα):

		παροξύτονα		
		-ον	-αν	-εν ³
Ενικός				
Ον.	το	καθήκον ¹	σύμπα ²	φωνήεν ³
Γεν.	του	καθήκο-ντος	σύμπα-ντος	φωνήεν-τος
Αιτ.	το	καθήκον	σύμπα ²	φωνήεν
Κλ.	-	καθήκον	σύμπα ²	φωνήεν
Πληθυντικός				
Ον.	τα	καθήκο-ντα	σύμπα-ντα	φωνήε-ντα
Γεν.	των	καθηκό-ντων	συμπά-ντων	φωνηέ-ντων
Αιτ.	τα	καθήκο-ντα	σύμπα-ντα	φωνήε-ντα
Κλ.	-	καθήκο-ντα	σύμπα-ντα	φωνήε-ντα

		οξύτονα				
		-όν	-άν	-έν		
Ενικός						
Ον.	το	ον ⁴	συμβάν ⁵	παν ⁶	ανακοινωθέν ⁷	μηδέν ⁸
Γεν.	του	ό-ντος	συμβά-ντος	πα-ντός	ανακοινωθέ-ντος	μηδε-νός
Αιτ.	το	ον	συμβάν	παν	ανακοινωθέν	μηδέν
Κλ.	-	ον	συμβάν	παν	ανακοινωθέν	μηδέν
Πληθυντικός						
Ον.	τα	ό-ντα	συμβάν	πά-ντα	ανακοινωθέ-ντα	-
Γεν.	των	ό-ντων	συμβά-ντων	πά-ντων	ανακοινωθέ-ντων	-
Αιτ.	τα	ό-ντα	συμβάν	πά-ντα	ανακοινωθέ-ντα	-
Κλ.	-	ό-ντα	συμβάν	πά-ντα	ανακοινωθέ-ντα	-

¹ Έτσι κλίνονται τα: ενδιαφέρον, περιβάλλον, μέλλον, συμφέρον κ.ά.

² Έτσι κλίνεται και το άπαν.

^{3,5,6,7} Μοναδικά.

⁴ Έτσι κλίνονται τα: προσόν, παρόν, παρελθόν, προϊόν, ανιόν, κατιόν κ.ά.

⁸ Έτσι κλίνεται και το ουδέν.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

Θυμάμαι ότι...

1. Όλα τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά που λήγουν σε -ν (-όν/-ον, -άν/-αν, -έν/-εν), οξύτονα και παροξύτονα, έχουν μία συλλαβή περισσότερη στη **Γενική Ενικού** και σε όλες τις πτώσεις του Πληθυντικού.

2. Τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά που λήγουν σε -ν (-όν/-ον, -άν/-αν, -έν/-εν), οξύτονα και παροξύτονα, έχουν δύο θέματα: ένα με χαρακτήρα -ν-, από το οποίο σχηματίζονται η Ονομαστική, Αιτιατική και Κλητική Ενικού, και ένα με χαρακτήρα -ντ-, από το οποίο σχηματίζονται η **Γενική Ενικού** και όλες οι πτώσεις του Πληθυντικού: *το ον, ον / του όντος, τα όντα, των όντων, όντα* κ.λπ.

Εξαιρούνται τα μηδέν και ουδέν, που έχουν ένα μόνο θέμα με χαρακτήρα -ν-, από το οποίο σχηματίζουν όλες τις πτώσεις του Ενικού: *το μηδέν, του μηδενός, μηδέν*. Τα ίδια ουσιαστικά **δεν έχουν Πληθυντικό Αριθμό**.

3. Τα παροξύτονα κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα της **Γενικής Πληθυντικού**: *των καθηκόντων, των συμπάντων, των φωνηέντων*.

4. Κατεβάζουν τον τόνο στη λήγουσα της **Γενικής Ενικού** μόνο τα *παν, μηδέν, ουδέν*: *παντός, μηδενός, ουδενός*.

στ) Σε -ύ (Πληθυντικός: -έα, οξύτονα) και σε -υ (Πληθυντικός: -υα ή -ατα, παροξύτονα):

		οξύτονα	παροξύτονα	
Ενικός				
Ον.	το	οξύ ¹	δάκρυ ²	δόρυ ³
Γεν.	του	οξέ-ος	δακρ <u>ύ</u> -ου	δόρα-τος
Αιτ.	το	οξύ	δάκρυ	δόρυ
Κλ.	-	οξύ	δάκρυ	δόρυ
Πληθυντικός				
Ον.	τα	οξέ-α	δάκρυ-α	δόρα-τα
Γεν.	των	οξέ-ων	δακρ <u>ύ</u> -ων	δορ <u>ά</u> -των
Αιτ.	τα	οξέ-α	δάκρυ-α	δόρα-τα
Κλ.	-	οξέ-α	δάκρυ-α	δόρα-τα

¹ Μοναδικό: έχει **δύο θέματα**, ένα με χαρακτήρα -ύ- και ένα με χαρακτήρα -έ-.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

² Μοναδικό. Κατεβάζει τον τόνο στην παραλήγουσα της **Γενικής Ενικού** και **Πληθυντικού**. Δεν πρέπει να συγχέεται με τα ισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά σε -υ (βράδυ, δίχτυ, στάχυ).

³ Μοναδικό: έχει **δύο θέματα**, *δόρυ-* και *δόρατ-*. Κατεβάζει τον τόνο στην παραλήγουσα της **Γενικής Πληθυντικού**: *των δοράτων*.

Θυμάμαι ότι...

Όλα τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά που λήγουν σε -ύ/-υ, οξύτονα και παροξύτονα, έχουν μία συλλαβή περισσότερη στη **Γενική Ενικού** και σε όλες τις πτώσεις του **Πληθυντικού**.

ζ) Αρχαιόκλιτα⁴ σε **-ρ** (-υρ, Γενική Ενικού: -υρός, οξύτονα / -αρ, Γενική Ενικού: -ατος, παροξύτονα):

		Ενικός		Πληθυντικός		
		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²		οξύτονα ¹	παροξύτονα ²
Ον.	το	πυρ	ήπαρ (= συκώτι)	τα	πυρ-ά	ήπατ-α
Γεν.	του	πυρ-ός	ήπατ-ος	των	πυρ-ών	ηπάτ-ων
Αιτ.	το	πυρ	ήπαρ	τα	πυρ-ά	ήπατ-α
Κλ.	-	πυρ	ήπαρ	-	πυρ-ά	ήπατ-α

¹ Μοναδικό. Τονίζεται σε όλες τις πτώσεις των δύο αριθμών στη λήγουσα.

² Έτσι κλίνεται και το *φρέαρ* (= πηγάδι). Έχει δύο θέματα, ένα με χαρακτήρα ρ, από το οποίο σχηματίζει την Ονομαστική, Αιτιατική και Κλητική Ενικού, και ένα με χαρακτήρα τ, από το οποίο σχηματίζει τη **Γενική Ενικού** και όλες τις πτώσεις του **Πληθυντικού**.

Θυμάμαι ότι...

Όλα τα αρχαιόκλιτα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά που λήγουν σε -ρ, οξύτονα και παροξύτονα, έχουν μία συλλαβή περισσότερη στη Γενική Ενικού και σε όλες τις πτώσεις του Πληθυντικού.

⁴ Λέγονται έτσι, επειδή προέρχονται από την αρχαία ελληνική γλώσσα.

- ❖ Επανάληψη στα ουδέτερα ουσιαστικά:
1. Τα ουδέτερα ουσιαστικά έχουν τρεις πτώσεις όμοιες και στους δύο αριθμούς, την Ονομαστική, την Αιτιατική και την Κλητική:
το βάρος – το βάρος – βάρος / τα βάρη – τα βάρη – βάρη
το πρόβλημα – το πρόβλημα – πρόβλημα / τα προβλήματα – τα προβλήματα – προβλήματα
 2. Τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα ουσιαστικά στη **Γενική Πληθυντικού** τονίζονται στην παραλήγουσα:
των σωματάων, των δεσιμάτων, των κρεάτων, των φώτων κ.λπ.
 3. Τα προπαροξύτονα ουδέτερα λόγια ουσιαστικά σε -ο κατεβάζουν τον τόνο στη Γενική Ενικού και Πληθυντικού στην παραλήγουσα:
πρόσωπο – προσώπου, θέατρο – θεάτρου κ.λπ.
 4. Το ουσιαστικό φως στη Γενική Ενικού τονίζεται στη λήγουσα (*του φωτός*), αλλά στον Πληθυντικό κρατά σταθερό τον τόνο στην παραλήγουσα:
τα φώτα, των φώτων, φώτα.
 5. Από τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-υ/-ύ** (*βράδυ, δάκρυ, δίχτυ, στάχυ, δόρυ, οξύ*), μόνο το *βράδυ* δεν κρατά το -υ σε όλες τις πτώσεις. Όπου γίνεται **καταχρηστική δίφθογγος** και μετατρέπεται σε **-ι**:
βραδιού – βράδια – βραδιών.

Ορθογραφία των ουδέτερων ουσιαστικών

- Τα περισσότερα ουδέτερα ουσιαστικά που λήγουν σε **[-ι]** γράφονται με **ι**:
λουλούδι, τραγούδι, παιδί, πουλί, κλουβί κ.λπ.
- Γράφονται με **υ**: *βράδυ, δίχτυ, στάχυ, δάκρυ, δόρυ, οξύ*:
 - το *δάκρυ* διατηρεί το **υ** σε όλες τις πτώσεις και των δύο αριθμών,
 - το *βράδυ* σχηματίζει τη Γενική Ενικού και όλον τον Πληθυντικό με **ι**,
 - τα *δίχτυ* και *στάχυ* γράφονται σε όλες τις πτώσεις με **υ**, και σπανιότερα με **ι** μόνο στη Γενική Ενικού και σε όλον τον Πληθυντικό,
 - το *δόρυ* έχει θέμα **δόρατ-** στη Γενική Ενικού και σε όλον τον Πληθυντικό,
 - το *οξύ* έχει θέμα **οξέ-** στη Γενική Ενικού και σε όλον τον Πληθυντικό.

Απλά και κατανοητά η γνώση!

- Τα προπαροξύτονα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-ιο** γράφονται με **ι**: ανθολόγιο, τετράδιο, εστιατόριο, φυλάκιο, σχόλιο κ.λπ.· επίσης, το παροξύτονο γέλιο. Εξαιρούνται: ισόγειο, υπόγειο, ανώγειο (σύνθετα με το ουσιαστικό η γη).
- Τα παροξύτονα κοινά ουδέτερα ουσιαστικά που σημαίνουν τόπο λήγουν σε **-είο**: γραφείο, κουρείο, ραφείο, σχολείο, υπουργείο κ.λπ.
- Τα προπαροξύτονα κύρια ουδέτερα ουσιαστικά που παράγονται από κύρια ονόματα προσώπων γράφονται με **ει**: Αρσάκειο (< Αρσάκης), Βαρβάκειο (< Βαρβάκης), Αβερώνφειο (< Αβέρωφ) κ.λπ. Αντίθετα, αν παράγονται από κύρια ονόματα τόπων, γράφονται με **ι**: Μετσόβιο (< Μέτσοβο) κ.λπ. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για ουσιαστικοποιημένα επίθετα.
- Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-ητό** και **-ημα** γράφονται με **η** όταν παράγονται από ρήματα σε **-ώ**: κυνηγητό (< κυνηγώ), ποδοβολητό (< ποδοβολώ), πήδημα (< πηδώ), χτύπημα (< χτυπώ) κ.λπ.
- Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-μα** γράφονται με **μ** (**μμ**) όταν παράγονται από ρήματα με χαρακτήρα χειλικό σύμφωνο π, β, φ ή πτ: διάλειμμα (< διαλείπω), ράμμα (< ράβω), σκάμμα (< σκάβω), τρίμμα (< τρίβω), γράμμα (< γράφω), θρέμμα (< θρέφω), στρέμμα (< στρέφω), απόρριμμα (< απορρίπτω) κ.λπ.
- Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-ισμα** που παράγονται από ρήματα σε **-ίζω** γράφονται με **ι**: πότισμα (< ποτίζω), δρόσιμα (< δροσίζω), τάισμα (< ταΐζω) κ.λπ. Εξαιρούνται: άθροισμα (< αθροίζω), ανάβλυσμα (< αναβλύζω).
- **-ριό**: καμπαναριό, νοικοκυριό κ.ά. Εξαιρείται: μαγειρειό.
- **-τήριο**: γυμναστήριο, δικαστήριο, κτήριο κ.ά. Εξαιρείται: μαρτύριο.
- **-ίδι**: κουνουπίδι, ταξίδι, βαρίδι κ.ά. Εξαιρούνται: στρείδι, αντικλείδι, καρύδι, φρύδι, κρεμμύδι, Παλαμήδι.
- **-όνι**: λεμόνι, κανόνι, αηδόνι, σαλόνι, τιμόνι, τρυγόνι, χελιδόνι κ.ά. Εξαιρούνται: αλώνι, κυδώνι, σιφώνι (και σιφόνι), καψώνι, παραγώνι.
- **-τήρι**: ποτήρι, κλαδευτήριο, σκαλιστήριο, πατητήριο κ.ά. Εξαιρούνται όσα έχουν δεύτερο συνθετικό τη λέξη τυρί: κεφαλοτύρι (όπως βούτυρο, ανθότυρο) κ.ά.

Ανώμαλα ουσιαστικά

α) Άκλιτα: Διατηρούν σε όλες τις πτώσεις τον ίδιο τύπο. Πρόκειται κυρίως για ουδέτερα ουσιαστικά που προέρχονται από ξένες γλώσσες:

- **αρσενικά:** *μπάρμαν, αντικέρ, μάννατζερ, ρεπόρτερ, κομπιούτερ, σταρ, σέντερ φορ, πλέι μέικερ, φαρσέρ, Ιωσήφ, Μιχαήλ, Ραφαήλ* κ.ά. Δύο εβραϊκά κύρια ονόματα προσώπων κλίνονται:

Ενικός Αριθμός			
Ον.	ο	Ιησούς	Μωυσής
Γεν.	του	Ιησού	Μωυσή
Αιτ.	το(ν)	Ιησού	Μωυσή
Κλ.	-	Ιησού	Μωυσή

- **θηλυκά:** *μπαργούμαν, αντικέρ, μάννατζερ, πλαζ, σταρ, Σαϊγκόν, Σεούλ, Πνομ Πενχ,* κ.ά.

- **ουδέτερα:** *ρεκόρ, ντεκόρ, κοντέρ, ασανσέρ, καλοριφέρ, κομπρεσέρ, φερμουάρ, παρμπρίζ, σακ βουαγιαζ, φισ, καντράν, τηλε-κοντρόλ, ίντερνετ, ραντεβού, στιλό, παλτό, μετρό, πάρτι, Τορόντο, Μόντρεαλ, Ελσίνκι, Τόκυο, Τρινιντάντ, Αζερμπαϊτζάν, Κουρδιστάν, Πακιστάν* κ.ά.

β) Διπλόκλιτα: Αλλάζουν γένος στον Πληθυντικό Αριθμό ή κλίνονται σύμφωνα με 2 γένη:

Ενικός	Πληθυντικός	
	Αρσενικά	Ουδέτερα
ο βράχος	οι βράχοι	τα βράχια
ο δεσμός	οι δεσμοί	τα δεσμά
ο καπνός	οι καπνοί	τα καπνά
ο λαιμός	οι λαιμοί	τα λαιμά
ο λόγος	οι λόγοι	τα λόγια
ο χρόνος	οι χρόνοι	τα χρόνια
ο πλούτος	-	τα πλούτη
ο σανός	-	τα σανά
Θηλυκό	Θηλυκό	Ουδέτερο
η νιότη	-	τα νιάτα

Απλά και κατανοητά η γνώση!

γ) Αρχαιοπρεπή ουσιαστικά και αρχαιοπρεπείς ονομαστικές φράσεις:
Πρόκειται για τύπους ουσιαστικών από την αρχαία ελληνική, που διατηρούνται σήμερα σε ορισμένες **στερεότυπες εκφράσεις**. Συνήθως αποτελούνται από μια **πρόθεση** και τη **δοτική πτώση**⁵ ενός ουσιαστικού.

Παραδείγματα:

- Δόξα **τω Θεώ** (= **στον Θεό**), είμαστε καλά.
- Το **εν λόγω** ζήτημα (= το ζήτημα **για το οποίο μιλάμε**) με απασχόλησε για καιρό.
- Διορίστηκε υφυπουργός **παρά τω πρωθυπουργώ** (= **δίπλα/κοντά στον πρωθυπουργό**).
- **Εν (τη) απουσία** της (= **ενόσω απουσίαζε**), τα παιδιά έκαναν φασαρία.
- Η εκδήλωση έγινε **παρουσία** (= **με την παρουσία**) του Αρχιεπισκόπου.
- Είναι **εν ενεργεία** (= **σε ενεργό/πραγματική υπηρεσία**) βουλευτής.
- **Εν συνεχεία** (= **στη συνέχεια / κατόπιν**), θα εξετάσουμε τα επίθετα.
- Θα έλθω **πάση θυσία** (= **με κάθε θυσία / οπωσδήποτε**).
- **Εν ανάγκη** (= **αν υπάρξει ανάγκη**) θα φύγω νωρίτερα.
- Μου είπαν **επί λέξει** (= **κατά λέξη / αυτολεξεί / με αυτά τα λόγια ακριβώς**): «Είσαι πολύ καλή μαθήτριά».
- Άνοιξα συζήτηση **εν γνώσει μου** (= **γνωρίζοντας τι κάνω/λέω**).
- Αυτό συνέβη **εν αγνοία μου** (= **χωρίς να το γνωρίζω**).
- **Εν πάση περιπτώσει** (= **σε κάθε περίπτωση / όπως και να 'χει**), ας συμφωνήσουμε.
- **Εντάξει** (= **συμφωνώ**), θα μιλήσουμε. / Είναι όλα **εντάξει** (= **σε τάξη, όπως πρέπει**).
- **Εντέλει** (= **τελικά / στο τέλος**) συμφωνήσαμε.
- **Πράγματι** (= **πραγματικά**), ήταν μια υπέροχη εκδρομή.
- Μας μίλησε **εν ονόματι** (= **στο όνομα / εκ μέρους**) του προέδρου, που απουσίαζε.
- Είναι αντιστράτηγος **εν αποστρατεία** (= **σε αποστρατεία, συνταξιοδοτημένος από τον στρατό**).

⁵ Η **δοτική** δεν έχει διατηρηθεί στα νέα ελληνικά: είναι η πτώση που δηλώνει σε ποιον δίνουμε κάτι και στα αρχαία ελληνικά είχε δική της, ιδιαίτερη κατάληξη.